

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 26666 - PREZIOA 5 PEZETA

mini midi maxi

NON ZER

- NERE BORDATXOTIK
Basarrik ... 2 garrean
- ARANTZAZU LEHENGOA DA
ORAINDIK
Aztirik ... 3 garrean
- ROBOTAK
Letamendiak ... 3 garrean
- DUBCEK JAUNARI ESKUTITZ IREKIA
Mikel Ugaldek ... 4 garrean
- GIZARTE BORROKA, HIRI XALO
BATEAN
Ansolak ... 5 garrean
- ZUBEROA, LURRALDE BEREZIA
Latxagak ... 16 garrean

IKASOLETAKO GURASO-BATZORDE TA ANDEREÑOEI

Azken berri ta oarrak

1.º «Katekisis eta aurren kultu-
rako» zentroak daramakiten ande-
reñoi dagokion Kusihoa —berri-
ro esan egin bear— Azpetiko Lo-
yolan izango da.

2gn. Abuztuaren 2-an, igandea,
arratsaldeko 6-etan, ofizialki kusi-
lloari asiera emango zaio, Fuster
jaunak eskatu duanez. Ikastaroa 14-
ean bukatuko da, 15 eta 16 jai dira-
nez. Au ere Fuster jaunak ala adie-
razi digu.

3gn. Kursillo ontako itzemanak
diren andereñoak, sarrerako baldin-
tzak eta beste paperak, artarako, an
bertan jarriko dan idazkaritza edo
Sekretaritzan zuzenduko dituzte.

4gn. Matrikula 1.000 peseta izan-
go da bakoitzarekiko.

Sekretaritza eramango duten an-
dereñoak aukeratu dira: Belen Egaña
ta Begoña Andonegui, Debako an-
dereñoak, biak.

OSTATUARI BURUZ

1go. 110 bat andereñoentzat an-
tolatu da ostatua —jana ta loa— Lo-
yolako monjen ikastetxean.

2gn. Ostatu osoa 125 peseta or-
dainduko du bakoitzak.

3gn. Gaiñetiko andereñoentzat
—beste 164 bat gaurkoz— famili-
etan ari dira antolatzen eren osta-
tu osoak.

4gn. Ortarako izendatu dugun ko-
misioa Ikasoleetako gizon aukeratu
dute; Donostia aldetik Miner
jauna, Urolako ibarretik, Zestuko
Joseba Sagarzazuk eta Azpetiko Iña-
ki Olartek. Beraz, esku onetan dago
arloa.

5gn. Andereñoak artzeko prest
dauden familiei ere 125 peseta es-
keñiko zaie.

6gn. Nor zein osatutan bear dan,
Komisioaren esku dago erabakitzea.

IKASOLETAKO GURASO-BATZORDEI

Gure «Katekisis eta Aurren Kul-
tura» zentro aurretako, ain garrantzi-
aundia ta aberastasun ugaria darama-
kianez Loyolako Kursilloak, arren
eta arren, biotz guziz, baita bular-
auspoz ere, aukeratu nai diet:
esku zabalez eta Ikastola bakoitzak
agintzen duan eran, askatasun osoan
ordea, andereñoi laguntza bat
ematea oso atsegin izango zaigula
eta begi onez ikusiko degula.

Oar bat: Kursillo barnean, era-
kunderen erantzule bakarra J. Oña-
tibia izango da, edozein arazo sor-
tzen bada, F. Rabés zuzendariare-
kin erabakitzeke, aurrez aurre ta
itzaren indarrez.

BI ERANTZULEK

EUSKAL-OLERKI SARIA 40.000 pezetakoa

«Premios literarios Ciudad de Irún
1970»

EUSKERAZKO OLERKI-SARIA, 40.000 pezeta eta urregorritzko
Gaztelua.
400 bertso gutxienez

Leiaketa ontara datozen lanak, beren esku dute puntu, neurri
ta gaia.

Baldintzak: Onelako txapelketetan oi diranak. Egilleak nun-nai-
koak agertu ditezke leiaketara, urtez zaar naiz gazte, emengo naiz
angoak. Lanak iru kopiatan idatziak izan bitez, beren ikurritz edo
lemaz nabarmenduak. Beste estalki itxi baten barruan bialduko ditu
bakoitzak bere izen eta etxeko zuzenbidea. Lanak, Irailaren 30rako
bialdu bear dira zuzenbide ontara:

CAJA DE AHORROS DE GUIPUZCOA - Calle de Garibay, 13 y 14.

Saritutako lanak Aurrezki Kutxa Probintzialaren eskutan geldituko
dira. Onak egillearen eskubideak beretzat gordeko ditu. Saritzen ez
diran lanak, eska ditzakete beren egilleak, 1970go Urrillean eta Aza-
roan. Andik aurrera, puska ditezke eskatu gabe gelditzen diranak.

BERTSO BERRIAK NERE BORDATXOTIK

IPURTARGIA ETA ZAPOA

— 1 —

Udarako gau epel bat zala, bidebartzatxo batean, ipurtargi bat antxe zegoan argitan belar artean, gaur oskarbian etsairik gabe, gozoki, bere ustean. Baiña zapo bat, argitasuna begi larriz ikustean, irain zakarrez asi zitzaion aoa bete-betean.

— 2 —

Ipurtargiak: «Baiña zapoa: Nork ditu onuntza deitu? Orain artean inon argirik ez ote dezu nabaitu? Neri onela erasotzeko asarre zerk jarri zaitu? Ustegabeen mindu bazaitut arren zaitea lasaitu; arnas pixkabat ar zazu, eta zure bidetik jarraitu».

— 3 —

Zapoak dio: «Nik maitaturik gau bakarti ta illuna, zuk zergatikan urratzen dezu emengo baretasuna? Ez al dakizu zure fir-firrez gogait-arazten dezuna? Ar inozoa! Ni berotzeko daukazun ausartasuna! Emen Naikoa degu gauetan nere kantuzko kin-kuna».

— 4 —

Baiña zapoa ez al gindezke biok konpondu onean bizi bearra degun ezker alkarren aldameanean, kantatu eta argi eginaz alaxe bear danean? Zure begiak ain larri daude ia ia irteanean, ez da ezer, ta baretu zaite Jainkoaren izenean.

— 5 —

Oraindik ere kontsejuekin al zatoz aldamera zek ergelkeriz txartu dezuna ekarri nairik onera? Bertan lertuta uztea obe nuke or aldebatara. Ia oinpean zapaldu eta sartzen zaitudan lurpera? Argi izpi bat badezu ere ar bat besterik etzera.

— 6 —

Badezakezu, nere aldean zu kementsua izanik; ez det pentsatzen nik txarrerako zuk ainbat indar dedanik. Baiña ez nuke nai sinisterrik orren zitala zeranik, ain gutxi nere argi apurak serbitzurik ez duanik; gure Jainkoak ez baditu egiñ ezertarako ez danik.

— 7 —

Argi egiten ez dakizu ta zabiltz argi egiñ nairik, uste bai baiña ezertarako ere ez daukazu gairik. Zu ikusteak ez dit ematen une bat ere lasairik, gauean ez da nere kin-kuna beziñ albixte alairik, aini ipurtargi naratsak nola ez du izango etsairik?

— 8 —

Zapo maitea: Zergatik bizi murgildurik illunpetan? Aitortu bear argi premia danok degula benetan. Zitalkerizko zenbait oztopo oraingo gau illunetan, zenbait trixtura, kezka eta lan gure denbora auetan! Argi pittin bat kaltegarritzat al degu zenbait unetan?

— 9 —

Zapo maltzurak egitekoak ondo dauzka ikasita, barruan pertz bat gorrotzkoa nola daukan egosita. Mundu onetan ez da pakerik alkar eziñ ikusita eta argia itzali nairik txistu-botaka asita antxe uzten du ipurtargia erabat lerdez josita.

— 10 —

«Izen ona ta bizia blak nai al dizkidazu kendu? Nik uts egiña zuk gaitz egiñez nai al zenduke zuzendu?» Ipurtargiak azken arnasa itz auekiñ ematen du. Eta zapoa, asarre biziz, au esanaz da aldendu: «Nik txisturik ez nizan botako argi egiñ ez bazendu».

J. OLEA
Legazpia

EMEN NAI BERRIRO

Nere bordatxoko ate-leioak itxi-rik egon dira alditxo batean. Lurrerako girorik ezteanean geldi egoten da nekazaria. Girotu artean ezto kolperik egiten.

Ba-daki kaltegarri izango litza-keala.

Asko inguratu dira bordatxoaren ingurura. Beldur ziran nunbait betiko lur joa ote zan; ate-leioak betiko itxiak ote zituan.

Oraindik zutik dago, Jaunari esker. Eztakit noiz arte, urtetsua dalarik, baiña zutik beintzat. Zabalditu berriro ate-leioak.

Emen nazute berriro, bordatxo ontan moldatutako zirriborroak zu-eri agertu asmoz.

Merezi baiño abegi ohea izan du-te beti zuengandik. Etzaituztet inoiz aztu; ez aztuko ere borda-zale onek arnas izpirik duan arte.

PEDRO ZELAIA JAUNA

Langille purrukakua D. Pedro Ze-laia apaiz jaun agurgarria.

Amaika lan egin du, ta ari da egiten, ain maitea duan Eibar'en! «Monografi» laburtu bat eskein-tzen digu oraingoan. Eibar'i dago-kion monografia da. Gertakaririk berezien eta nabarmenenak zintzo-ki jasoak daude.

Liburuxka au irakurtzen duanak, len baiño askoz obeto ezagutuko du Eibar.

Zelaia jaunak ain egoki dionez, eibartarrak izango dituzte beren akatsak, beste izaki guziak beze-laxe.

Bai birtute bikaina pranko ere. Bai orixe!

ASKO IKUSIA

Ez pentsa Eibar beti esne apa-rtetan ibilitako erria danik. Supri-tzen ikusia, bereak eta bi pasea.

Ezaldian eta suprimetuan alkar-tu izan dan erria; bat egiten da-kian erria; erortzen eta jeikitzen dakian erria.

Alde guztian kooperatiba giroa nagusitu dan ontan, Eibar'ek asko itzezin lezake.

Kooperatiba modura nai lirake gaur kaleko lantokiak; berdin ne-kazaritza.

Ortatik omen dugu irteera baka-rra Europa'ren ordua iritxi dan ontan.

Bakarka, zatika, norbere molde-ra, ez omen dago ezer egiterik.

Urte asko da eibartarrak au iku-si zutela; urte asko, ontan lenen pausoak eman zituztela.

Ingura zazute, al dezutenok, Ze-lai jaunaren monografi laburtura.

KONTSERBADOREAK NAGUSI

Inork pentsatzen etzuana gerta-tu da Inglaterra'n.

Ustez ondo bilduak zeuzkaten jendearen iritziak. Oraingo aurre-rapen bidez gairera. Tresna kon-putadorak eta gainontzekoak aste izan zuten aurretik.

Botazioen ondorena garbiro ikus-ten zutela zirudian: laboristak ga-raille!

Ala adierazten zuten erradio ta telebisioak, ala zan jendearen itxa-ropena. Zalantzarik gabeko itxaro-pena.

Ta... kukuak oker jo. Inglaterra'ko botazioak ots izan dute munduan, ai, laboristak eztera irten pentsatzen zuten moduan. Seguru irabaztea uste, gelditu dira galduan, kontatu arte ezta jakiten boto geiena nork duan.

Ta Gobernuko buru zan Wilson, naigabetsu, buruzpera, or iritxi da uste etzuan egun txar bat ikustera. Erria alde zeukalako ta gertatu zaio bestera, Erregiarenengana joan da bere kargua uztera.

Ingles jendeak pakez egin du bere boto ematea, batzuk iritenda, besteak sartu, ori baita gizartea! Kontserbadore taldeak artu bost urteko agintea, an bai betetzen dala ederki erriko borondatea.

CIZONAREN ALDAKUNTZAK

Tunizia'ko lendakaria (presiden-tea) Burgiba jauna da.

1957'garren urtean artu zuan Tu-nizia'ko agintaritza nagusia. 1964'-garren urtean, berriro autatu zuan erriak.

1970'garren urtean gaude. Burgi-ba'k jarraitzen du agintzen Tuni-zia'n.

Burgiba'k orain (au da arriga-rria), erriari barkazioa eskatu dio.

«Azken urte auetan asko supritu dutela tuniziatarrak, eta bera dala errudun, bera dala pekatari».

Agintariak menpekoei barkamena eskatze au ezta egunero ikusten dana. Gizon bakar baten gain ain-bateko eskubideak daudenean, ba-tez ere.

SEI ILLABETE GAIKO

Burgiba lendakaria gaixo egon da.

Naiko gaizki ere bai bolara ba-tean. Sei illabete igaro ditu Fran-tzia'ko gaixotetxe batean.

Sei illabeteke tarte ortan, itxu-rak diranez, ondo ausartu ditu gauzak.

Ikusi du zertan asmatu duan; baita zertan utsegin duan ere.

Tuniziatar askok gogor maxia-tzen, kritikatzten zuten Burgiba len-dakaria.

Bezala —zioten maxialariak— Jaun eta Jainko bakar; ark zeriz-kiona bakarrik egiten zala, zuzen bazan, oker bazan.

Ortarako eztagoala eskubiderik. Erriarekin geiago kontatu bearra dagoala; erriaren iritzia jasotzen, erriari entzuten jakin bear duala agintari-agintari danak.

ERBESTERA

Burgiba lendakaria maxiatzen zutenak, kritikatzten zutenak, etzeu-katen Tunizia'n bizitzerik.

Aberria utzi, ta atzerriko, erbes-teko ogia jan bear; an bizi bear al zuten bezala.

Ta, orain Burgiba, gaixoardiaren ondoren, beste gizon bat agertu da. Dei egin die aberriatik kanpora zeuden gizonen, bere ondoan nai dituala esanaz.

Pauso txalogarria Burgiba'k eman duana.

Egindako oker eta utsegittenga-tik barkazioa eskatu; bere etsai agertu ziranei maiteki otsegin; aien arrazoibideak entzun; aieri aginte ta eskubideak eman.

ON USTEKO TXARRAK

Ainbateko aginpide zabalak di-tuztenak, inguruan izaten dituzte laguntzaileak, edo izen artakoak.

Len txartzat zeuzkanak ondu egin zaizkio Burgiba'ri.

Inguruan, etengabeko zurikerian aritu zaizkionak orain baztertu egingo ditu, bear bada.

Erriak ikusi du agintari nagusia-ren aldakuntza.

«Urte auetan asko supritu dutela tuniziatarrak, bera pekatari dala-ko».

Goian dagoana oso gutxitan ma-kurtzen da bekoengana. Egin di-tuan onak aizatzen ezta aspertu-ko, baiña eztitu aitatuko egindako okerrak.

Burgiba'ren aitormena egiteko gi-zatasuna bear dala uste dut nik. Gizatasuna ta apaltasuna.

Ez nolanaikoak gero!

Lezio ederra, eman du, aginte —alkitan dauden askotxok ikasi nai balute.

Baxarri

ETXETOKO-ANDRE: IRAUN ARAZI ZURE ARROPEI ONOKO JABOI ONEKIN:

JABON LAGARTO

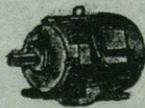
Zure garbiketa makinaz egiten ba'dezu

ATOMIZADO LAGARTO — jaboia erabilili beti
Eekuz ba'zabiltz, LAGARTO — jaboia bear dezu erosi

JABON LAGARTO, garbiketarako jaboia bakarra
Etixeko-andrearentzat neskaerik egokiema,

JABON LAGARTO!

MOTOR ELEKTRIKOEN KONPONKETA

GORDAILLUAK

Bar Deportivo aurrean
Nueva, 3 Urrut.: 58357
ANDOAIN

Eraria epela dagola?
FAGOR'ek
oztuko du berela

1.896

1.969

GIPUZKOA'KO PROBINTZI ERATETXEA
(Caja de Ahorros Provincial de Guipúzcoa)

Zure diru bearretan gure
«PRESTAMEN SERBITZARITZA» (Servicio de Préstamos)
balia zaitze

Zure Arrantz-Ontzia erosteko edo obetzeko
Zure baserria erosteko edo obetzeko
Aberea —azlenda— erosteko edo obetzeko
Baratzeko frutuak obetzeko
Jakindean jarri zaitze Donostia'ko gure
12 ofizinetan eta Probintziako 63 sukursaletan

TRANSPORTES

azkar

ERAMAN - EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijon,

Donosti'tik egunero:

Iruña, Bilbao, Gazteiz, Jerez de la Frontera, Cadiz, Ali-cante, Murcia, Cartagena, Granada, Almería'ra.

Astean Iru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo'ra.

Eustasio Amilibia, 13 ta 14 - DONOSTIA

Tefnoak.: 25.457 eta 26.987

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, Eta nora jo jakin bear du baserritar burutsuak, Berebiziko aragi pillak; gañera esne putzuak, Oiek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERREENTERI

EZAGUTU EUSKALERRIA EUSKERA

Z. Argiaren txoko ontan Euskalerrriaren bereiztasun eta ezaugarriak agertzen ari geran aldi ontan Mitxelena jaunaren itzaldi batzuk izan ditugu izkuntzei buruz

Ezin bildu inoiz ere izkuntzalari argi onek esandako guzia toki estu ontan. Auxe bakarrik aitatu nai nuke bere omenez: "izkuntza ez dala, alegia, gizonok elkarrekin ulertzeko tresna bat bakarrik".

Au ala balitz izkuntza guziak desegin eta mundu osorako izkuntza bakar bat ezartzea bezelakorik ez genduke. Zergatik orrenbeste ordu alferrik galdutako izkuntzak ikasten? Zergatik ibilli elkarri ulertu ezinik nekutzen? Zergatik ez elkartu, izkuntzak alde batera utzita, nagusi-dirudun menperatzaille oien aurka?

Baina izkuntza ez da nork bere berri emateko eta elkar aditzeko bide bakarrik. Izkuntza zerbait sakonagoa da. Izkuntza nor-bere izatearen pusketa da.

Gizakia ezagueradun norbait dugu. Pentsatu egiten du. Pentsatu eta itzegin. Ain zuzen itzeginaz pentsatzen du. Ez dago itzik gabeko pentsamenturik. Itza eta pentsamentua bat dira. Itza ez da pentsamentuaren soñeakoa, pentsamentuaren mamia baizik.

Orregatik da benetan zailla itzulpenetan esanai berdiñeko itzak arkitzea. Beraz naitanaiez ezinezkoa itzulpenak ondo egitea.

Pentsamentuak itza eskatzen duan bezelaxe, pentsaerak izkera bear du. Bakoitzaren pentsaerak nor-bere izkera eskatzen du. Eta pentsaera-izkerrek, izaera berezia sortzen dute. Pentsaera-izkera-izaerak gizon jakina egiten dute.

Alako edo olako ez dan gizakirik inon ez da. Gizaki orokorrik ez da. Gizakiak bere jatorria, bere izakera, bere izkuntza, bere izen-abizenak ditu.

Gizonaren alde daudela esaten duten guziek gizonaren gizakera jakinaren alde jarri bear dute egiaz gizonaren alde baldin badaude, beintzat. Gizonaren zapalketa ez da diruaren zapalketa bakarrik. Ezta kultura orokorraren zapalketa bakarrik ere. Ezta eskubide orokorren zapalketa bakarrik ere.

Gizakia bere gizakera jakina landuaz bakarrik osatu eta nor egin dezakegu. Beste biderik ez dago. Bestela eraskin besterik ez dituan jantziak erasten ari gera. Bein ere itsatsiko etzaizkion mentuak txertatzen. Azalez gauza askotxo erantsiko diogu, baina barruz beti utsa geldituko da. Beti arrotz gertatuko zaizkion pusketak berriak izango ditu. Ez da nor izango, mamu edo "robot" bat baizik.

Zefien apaiñak izan oi diran urrezko agin bat edo beste, baina ez ditu bereak. Zefien mesedegarri zaion zureko anka errenari, baina ez du berea.

Orixe berbera gertatzen zaio derriorrean bere izkuntza kentzen eta batean aldatzen zaion gizakiari ere. Bere izatearen pusketa bat kentzen bait diogu. Barruz usti eta antzutu egiten dugu. Izkuntzarekin batera bere pentsaera eta izaera inauten bait dizkiogu.

Gizakera berdiñeko gizakiek erri berezia osatzen dute. Erritarrek elkarrekin lotzen dituan lokarria izkuntza dala esan dezakegu. Izkuntza dala erriaren arnasa, bizi eta arima.

Orregatik "etnia" edo abendaren ezaugarriak nagusien eta bere agerpenik jatorrena, izkuntza dala, gero-ta garbiago agiri da. Abendak duan osagarriak berezkoena eta garbiena, izkuntza da, noski.

Kultura berezi baten agerbide da izkuntza. Erri bakoitzak duan berezko izaeraren eta osakeraren agerpen.

Euskalerrriak bere kondairaren millaka urteren buruan Euskeran ezarri ditu bere nortasunaren alderdi guztiak: pentsaera, edertia, maitakera, gizartekera, biotzkera, giza-barrukera..., eta abar: au da, bera dan guztia, alegia.

Beraz euskera iltzen danean il da Euskalerrria ere. Il da euskal-gizona. Egun artan ez da izango Euskalerrriaren eriotza adierazteko il-kanpairik joko duan euskal-sankristaurik. Bai, ordea, Te Deum abestuko duten erdal-abeslariak.

Arren ez dedilla onelakorik gerta! Antzian indoeuropeuen eta erromatarren erasoak jasan zituanak gaur ez ote du irauteko eta indartzeko kemenik izango? Isrraeldarrek berritu eta ikasi dute ostra galduta zuten izkuntza. Gu ez ote gera gauzak?

Bai ala zankoa!

ROBOTAK

hoztutakoan etorriko zelakoan zeuden, egun gizonen zorotasuna bera

Zorabio geldi ezinean ari gara denok lehenak izan nahian. Lehenak ilargiaz jabetzen, lehenak mundua bonbez kiskaltzen, lehenak merkatuak kontrolatzen; gu lehenak eta besteak gure mende, gure morroi, gure serbitzurako. Horretarako gauza bat eskatzen diegu gure azpian dauden tresna eta gizoni: efikazia eta menpetasuna. Horretarako robotak behar ditugu eta ez gizonak; are gutxiago pentsatu nahi duten gizonak; zer pentsa, zer senti eta zertaz mintza laboratoriotik emango bait diegu.

Efikazia izango bada espezialistak behar ditugu. Espezialistak elektroteknian, zibernetikan eta kimikan sateliteak egiten lehenak izan gaitzen; neurologo espezialistak zerebro garbiketan eta propagandan nagusi gaitzen. Berean bakarrik daiten espezialistak guk nahi duguna egin dezaten. Satorrak espezialistak dira lurpean ibiltzen, horretarako itsu izan behar badute ere, Guk ere espezialistak behar ditugu gizon elbarriak eta maingak gertatu arren.

Joko honetan, noski, humanismo eta giza legea den guzia soberan dago; humanismoa ez bait da efikazia; formulak dira efikazak eta traktoreak eta zerebro elektronikoak. Eta, gauzak horrela direla, zertarako sartu euskera unibersitatean edo

maestria eskoletan? Euskera ez bait da praktikoa sateliteak eta frigorifikoak egiteko. Humanismoak gizonak egiteko bakarrik izango luke balio, guk, ordea, ez dugu gizonik behar, guk robotak behar ditugu, produzitzeko gai diren odol eta pentsamendu gabeko robotak.

Ez dago ez betarik ez astirik giza gintzan jarduteko. Sailean egin behar dira gizonak, standard erako gizonak, gizon berdinak, kolore eta jatorri gabeko gizonak. Ez dago herriarik, lumeroak dituzten departamenduak bakarrik, eta hizkuntza gabeko konputadoreetako txartel zulatua.

Henri Bergsonen gaurko zorigaitzen eta ezbeharren iturburutzat materia eta izpirituaren heziketan dagoen desberdintasuna salatzen zuen, teknikaren hazitze izugarriaren ondoan humanismoaren ahulagotze bat gertatzen zaigulako. Rikardo Arregik, gizon bat gorputzez handi egiten denean izpirituz kaxkar gelditzen delarik mamu beldurgarri bat sortzen dela esaten zuen, monstro bat; eta pertsonen bezala herrietan ere halatsu gertatzen da. Xabier Letek giza-aberea aipatzen du bere kantetan.

Sikopatologoen ere ba dute zer esanik asko gaur eguneko neurosia dela eta. Eta gaitzerdi gure zorotasuna lorez jatzarekin eta amets urdinetan lokartzeko drogekin asetzen

Arantzazu lehengoa da oraindik

Arantzazu, nere iritzi arlotean behinik-behin, lehengoa da. Lehengoa, batez ere, Euskalerrriak Arantzazuko Amari betidanik izan dion maitasun eta zaletasun biziaren. Gaur egun, atzo bezelaxe, jendetza aundiak biltzen dira mendi santu honetan. Ta ez Oteiza jaunaren Apostolu arri-garriak edo Muñozen erretratu ugigarri eta sakona ikusteko asmotan. Euskalerrrietan, zoritxarrez, kultura goseak eta ederti egarriak ez du maila hori iritxi. Tokitan gaudek!

Aize preskoak Urtekoa, bai, etorri ditezke batzuk. Arbia aldekoa, batez ere, atsegina baita.

Baina aspaldiko urtetan Arantzazun bizi geranok ba dakigu ondotox, gehienak behinik-behin, Andre Mariaren maitasunak eraginda datozela. Ta ez zaharrak bakarrik. Gazte jendea ere ikusten da ugari. Oraisu kanpotik zetorren gazte batek, arriturik aitorren zidan auxe, alegia: «Ez zuela inola ere uste ainbeste gazte Arantzazu honetan ikusterik, eta aitorren eta Jauna atrzen gutxiago oraindik».

«Batuk Arantzazu ukatzen asita daudela», esaten zuan Gaztañagak «Zeruko Argia»-tik. Ez da gehiegi arritxekoa! Arantzazu ez ezik, Eleiza eta Jaungoikoa bera ere ukatzen asita daude, zoritxarrez, askotxo. Ta errua zeinena? Nik ahal dakit! Jesukristoren pasazioa gogoratuaz, ni behinepein, ez nintzake lehendabiziko arria inori botatzen ausartuko. Bera burua garbi sumatzen duan jakurti dezala, nahi badu.

Arantzazu lehengoa da, baita ere, bere euskal zaletasunean. Gehiago

esango nuke. Lehengoa baino askoz ohea. Orain berrogei urte, ez zegoan gaur dagoan aukera eta giroa. Ta ikasi genduan euskera apurra ere, bakoitzak bere bidetik, eta kostata, jaso zuan. Gaur, txiki txikitik asita, ba dituzte beren euskera maisuak, eta ikastaroan zehar, saiatzen dira gure izkuntza zaharra erakusten. Ta batzuk poliki asko baliatzen dirala aitortu beharko. Ez daukagu oraintsu atera duten aldizkaria irakurri besterik. Ogei-ta-amar lantxo bilatu ditut euskera utsean, erderazkoak baino gehiago. Zabarrak ere izango dirala gazteen artean, nik uste. Euskera ukatzaileraren bat ere bai, seguru aski.

Euskalerrriko «problematika» larria ikasteko bideak ere ba ditugula, aitortu beharko. Itzaldi ederrik entzun dugu azkeneko urte auetan! Frailatzatik atera diranekin ere ba dute artu emana. Ta udako bakantza aldiatan, berriz, «kanpoko aizeak» artzera dijoaz euskal ikastoletara eta beste. Gizatasunean obetoago eldu, eta Euskalerrria sakonago eza-gutzeko asmotan.

«Ta nun dira Arantzazuko fraille euskaltzale ezagunak?», galdetzen zuan Gaztañagak Zeruko Argia onatik. Ta norbaitek, hori irakurrita gero, pentsa zezakeen euskaltzale guztiak uxatu ditugula Arantzazu honetatik. Ez, adiskide, ez. Ta lehendabizi, auxe aitortu nahi dut bertatik: Gaztañaga jaunak aipatzen dituan euskaltzale ezagun hoiak ez daude Arantzazutik urrutik, ta batzuk, bai lehen eta bai orain, poliki asko ari dira lanean.

Baina oraindik, zorionez, Arantzazu honatan berean, ba dituzu eus-

kaltzale jator askoak. «Txoro bezela jokatu naitzaizue, bestek bultzata, ordea» (2 Cor 12, 11).

Ementxe dago Aita Villasante, euskal langile porrokatua. Liburu ederrik eskeini dio Euskalerrriari. Ta oraintsu «Jesukristo» deritzan liburu bikain eta mardula eman dio, «euskera eman dan libururik inportanteenetakoa». Artetxe jaunaren iritzian. Ta «Agirre Saria» delako Batzordeak ere, gauza bera pentsatu du nunbait: aurtengo «Ohorezko aipamen» berezia berari eman baitio. Ta esku artean dauka oraindik beste liburu batzuk. Díaz-Plaja, Espainako idazle ospetsuaren aginduz egina, bata: **Euskal Literatura**-edo delakoa; laster argitaratuko dala, nik uste.

Ementxe dago Aita Gandiaga, euskera maisu bezela, gainera. Lehendabiziko «Agirre Saria» berak eraman zuan, «Elorri» deritzan poema bikainaz. Ta hori gutxi bailitzan, beste poema aundi eta zoragarri bat laster aterako du plazara.

Ementxe dago Aita Mendizabal, bere «Gramatika euskaldunentzat», delako liburua, arrera ezin ohea izan du ikastoletan eta beste. Ta oraindik beste liburu batzuk ba ditu esku artean.

Ementxe dago Azurmendi. Egia esateko, Alemanian aldetik dabil ikasten, baina Arantzazu honatan maisu izateko asmotan. Oraisu Espainiako kritikalarik batek Euskalerrriko lau poeta aukeratu zituan, Europan zehar lotsarik gabe agertu zitezkeenak; gure Azurmendi gaztea beren artean. Bere lehendabiziko poema liburua Arantzazu honatik emango dute laster.

Ementxe dago Intxauri. Obeto esateko, laster etorriko dala diote, Barcelona alde hortatik, bere ikastaroa bukatu ondoren. Gramatikalarik ona ta euskal poeta bezela ere ez amutsa. Berak eraman zuan, oraindik asko ez dala, Espainiako Unibersidadeak euskerazko olerkari onenarentzat eratu zuan Saria. Euskaltzale hauek biak bildu dituzenean, ba dugu Arantzazu honatan zerbait eder egiteko ametsa...

Ementxe dago. Il berria dugu, damurik, Aita Izagirre «euskal dialektologian genduan gizonik prestueenetakoa», Luis Mitxelena jaunaren iritzian. Lantxo ederrik ba du argitaratuta aldzikaritan. Baina bere lanik ederrera eta bikainena ez da oraindik agertu, baina laster azalduko dalakoa gaude: «Onitiko euskeraren itzia», noski.

Ementxe daude beste euskaltzale asko ere, batzuk isilean ari dira lanean, agirian ere, ez gutxi. Ta gaur bertan entzun dedanez, Arantzazuko inprentak, oraintxe berean, bost liburu, euskerazko bost liburu dauka laster argitaratzeko asmotan. Norbaitek hori guztia baino gehiago eskeini lezakeala? Datorrela lehen bai lehen. Ta Euskalerrriak esker luke, eta gu ere ez ginake aserre izango!

Arantzazu lehengoa dugu, zoritxarrez, bere akatsetan ere. Lehengoa bere eragozpen, oztopo eta ezin larrietan. Arantzazu eta Euskalerrria maite dugunok, gauza oberik nahi genduke. Montserrat aundi ipintzen digute ispillu bezela. Ez dago gaizki. Baina nik esango nuke, Montserrat aundiak erri aundi bat daukala ondoto, Catalunya aundia, noski. Bost milioitak gora dira katalanez mintzatzen diranak. Oraisu Intxauristik idazten zizuneguz, Barcelonako kale gorrian ehundik 65 gutxienez, katalanez ari dira mintzatzen. Bilbao batean, eta Donostian, ta Iruñen ta Gazteizen ta Errederian, eta, eta beste zenbait erri aundi eta txikit, zenbat dira euskeraz dakitenak ta euskeraz ari diranak? ¡Euskaldunok arrotz gelditzen ari gerala gure errian zertan. Arrotz errukarri! Erri txikia gerala, aitortu beharko. Euskera alorretan, behinipein, «sub-desarrollado» mailan gaudela oraindik. Ta denak elkarturik jokatu eta, izango dugu nahikoa lan eta buru-auste. Ez gaitzela elkarri arrika ondatu. Batzuk, zorionez, zerbait behenik, esnatzen asiak daude gure errietan. Ta guk ere ez dugu etsi nahi. Ta ez dugu etsiko. Ta auxe ots egiten dizuet mendi garai honatik: Arantzazu honatan, behinipein, bere txikian, ba daukagula aundiagoak eta jatorragoak ta euskaldunagoak izateko asmoa eta ametsa. Ta dena Eleizaren eta Euskalerrriaren onerako.

AZTIRI

KRISTAU EZIKETA

Astero astero ikakurtzen ditut ZERUKO ARGIA ikastola eta kristau irakasketari buruz ateratzen diran idaztiak. Eta arreta aundiz irakurri ere. Gaia, izan ere, oso interesgarria da ta.

Ala ta guztiz, bildur naiz —beti nere uestez ari naiz—, batek baino geiagok errazegi ez ote duten itz egiten. Nere iritzi —eta zerbait esperientzi badaukadala ueste det nere lanagatik—, gure arteko eztabaida iru aldetatik argitu ditek: —Gizatasun aldetik—, bein eite berriz eta betiko: nere uestez, beintzat —gizonak iru joera ditu: norberarekikoa, gizartearekikoa eta Jainkoarekikoa. Irugarren joera au ukatzeko kondaira osoa, eta ia-ia filosofia guztia, eta geienon esperientzia ukatu bear litzake. Ez ote da gelegi? Beraz, Jainkoarekiko joera-eza au oso garbi ez badago, zergatik ain erraz ukatu edo bazartu? Jokabide au zuurra aal da? Bestelarik, berriz,

denean, odol isurketa neurosiaren alaba izan bait daiteke.

Lehen munduaren azkena lurra izan daiteke eta da arriskurik garrantziena.

Gizadia preso dago, eta, jakina, jopua beti indarka ari da kateak hautsi nahian, eta ba dakigu ere agresibitate frustrazioaren neurrian sortzen dela; iraultza zampaketa arauera; gizona gizon bait da eta ez robota.

Ez dut honekin esan nahi espezialistak ez dugula behar. Gure kulturagintzan, hain zuzen ere, falta zaiguna espezialista da. Euskal kulturari sarri askotan kontserbadore usaina badario, gorputz hilaeren usaina, berriituko duten espezialista profesionalak falta direlako da. Erdizkako lanak egiten ditugu beti, nahikunde onak baina teknikaz urriak eta pobreak. Orobat diot makineta. Zenbait erresumatan zerebro elektronikoetaz baliatu izan dira hizkuntzaren misterioak argitzea. Hainbat hobe guretat ere batasunaren jardunetan eta hizkuntzaren azterketan horrelakoetaz balia bagintez.

Baina gizona balia bedi makinaz eta ez alderantziz, Makina izeneko antzerkiarena gerta ez dakigun gerta: «Makinaren indarrak du gizona zapaldu. Bukatu da. Hil gera...».

Ba dugu esperantza. Sinesten dugu gizon berria; sinesten dugu gizadia pizt daitekeala. Sinesten dugu ere gure kulturaren piztutzea beharrezko zaigula giza gintza honetan.

J. A. Letamendia

GURE IKASTOLETAN

edozein pedagogoa ta teologok dienez, fedea ere, beste danak bezelaxe, ezi, edukatu egiten da. Beraz, txiki txikitandik.

Gizarte aldetik, berriz, auxe diot: Gurasoak dira —guraso euskaldunak—, beren umeen arduradunak gai auetan. Ez besteok. Berak erabaki bear dute. Gainera, oso oker ezpanabil, irakaskintza maila batzuetan, beintzat, legeek kristau irakasketa agintzen digute. Ezin genitzaizke legeak ain erraz alde batera utzi, batez ere, gero esamin-azkerketan gai auen jabe izan bear dalarik. Eta, azkenean, ikastetxe asko —euskera asten geranean—, eta irakasle asko «konfesionalek» gera. Guk auxe ematen degu. Kontzientziaz auxe eman bear degu. Errespetatu gaitzela. Eta au humanismo ta demokraziaren izenean eskatzen degu. Gai askotan isiltzea etsaiari amore ematea da; norbera ez zaitzea, bere burua gaitzea da; kristautasuna ez erakustea Kristautasunaren aurkakoa irakastea da... Zer esanik eztaukat gainera erlijioak —edozer erlijio—, humanismo, gizatasun bezela ere, zerbait balio baduela. Eta au ere eza gutxi.

Azkenez, kristau irakaspideari buruz beste zerbait. Askorekin bat nator kristau bidea sarritan ondo eztegu erakutsi aitortzean. Baina, au kristautasunakin bakarrik gertatu aal da? Onak geundeke gaizki egindako bakoitza zuzendu ez ezik bazartu bagendu... Zeatz meatzago: aurre infernuaz itz egitea ain oker aal derizkiozute? Ez ote dituzte, gero, umeak gauza gogoragoak ikusten telebistan gurasoen baimenez? Bestaldekik, berriz, aurkak ikasten duten kristautasuna, beldurrean bakar bakarrik tinkatzen aal da? Lagun urkoarekiko maitasunik ez aal zaie erakusten? Osoki bear dira gauzak epaitu. Danok saiatzen gera gauzak aalik eta zuzenen egiten. Oker batzuegatik kristautasuna gutxiestea, monjen irakaskintza arbuatzea —edo pittin bat gutxiago—, kristau irakaspideari oztopoak jarzea... —barkatu, mesedez, baina—, ez ote da pikxa bat «giztekeria»?

Ara: amabost, amasei eta amazpi urtetako gazte askorekin aurrez aurrez jardutzen det egunero. Nere artu emanetan isilleko asko jakiten dut, eta... ni nabillen auen artean, beintzat, neska-mutil jatorrenak, burges kutsu gutxieneak, gizarte arazo eta kezketan saiatuenak, erri gizon egokien eta idealistenak, kristau zintzopenen artean arkitzen ditut. Besteak ez dirala lain auek danak izateko? Ez det bereala au esango, baina nere esperientziak azaltzen didana, bai. Bene benetan esan.

Baztarrika Daniel, s. i. k

Euskal-herritik begira...

DUBCEK JAUNARI ESKUTITZ IREKIA

Jaun agurgarria:

Oraintsu, egunkariak irakurriaz, gertaera garrantza jakin berri dut. Herriaren "salbamena" dakarren partiduak saldukeriaz jaurti zaitu. Egiazko askatasunaren aurka jokatu omen duzu, mendebal aldeko kapitalismoak gehitxo lilluratu omen, zure agintepean ez omen da Txekoslovakia dagokion iraultzarik sortu...

Une hontan, hainbeste iseka eta txistu mingarri jaso duzun garai gogor hontan, har zazu Euskalerriko txoko hontatik bidaltzen dizugun eskutitz hau. Bera, ezjakin batek idatzia bada ere, zuregana irixtea nahi genduke, ta beraren bidez zure lan harrigarria txalotu ta esker ona agertzea.

Egia esateko, ez zera suete haundiko gizona izan. Agintaritzara iritxi zifananean, zure herria ta txekoena oso egoera larrian zegoen. Lehenagoko agintedunek Txekoslovakia estadia iraultza bidetik abiaarazitza nahi zuten. Hortarako sobietarren lan eta esperientzia zeukaten gogoan, euren urratsak jarraituz jardun izan ziran, ta... iraultza gelditurik zegoen.

Kultura ta jakintzadunak, lana aurrez egin zuten. Herria ta persona salba zezazkean sozialismoa oraindik sortu gabea dala aldarrikatzen dute. Euren idazkiak zabalkunde haundia lortuko du, ideia berriak herriarengan berehala finkatu eta errotuko dira.

Herria esnatzen dijoalarik zu aukeratzen zaituzte iraultza azkeneraifio eramango duzun esperantzaz. Geroztik zure lanak lilluraturik gauzka. Zure herria, Eslovakia, ta txekotarrena bide onean jarri dituzu. Zuk ez duzu indarkeriarik erabili nahi izan, demokrazi ta askatasun giroa sortarazten saiatu zera. Herriarekiko maitasuna ta langillieraren eskabideak ederki asko bat egin dituzu. Zure garaian, herria politika arazoetaz gehiago zaletu da, lantegietan langilleak dituzu zuzendaritzaren arduradunak. Hitz batez, gizabaloak haintzat harturik herriari eskeini zatzazkio.

Presio ta egurkadak aieka guztietatik hartua zerala pentsatzen dugu, izan ere badugu bide berdinetik abiatu diranen esperientzi mingarria. Sobietar agintariak txoria kaioletatik ihes dijoakiela konturatzen dira, kapitalistak euren gahana hurbilduko zifan itxaropenik ez zuten galtzen, sareak gerturik zeuzkaten hortarako.

Zuk, Dubcek jauna, zure bideari jarraitu zenion, ez noski erraztasun eta erosotasunari begira, herriari zegokion bideari bakarrik baizik. Badute zuregan ikasbide ederrik egungo agintariak, herria ta bere arima saltzeko prest daudenak ere ugariegi bait dauzkagu.

Bainan, behin da berriro, indarraren arrazoiak iritxi du garaipena. Sobietarrak ez zeuden kontent zure jokabideaz, ordu arteko gidaritzaz alde batera uzteak ez baitzien onik egin. Gerora, lehen hitzez haserretu baziran haserretu, gogoan daukaguna: **HERRIA HARMAZ ZAPALDU ZUTEN, TA GUZTIOK MUTUTU GINAN.** Gudari jokabidearen bidegabekeria ta injustizia gogoan genuen, hiltzaille eta kriminalak zirela, isilka bederik, esaten genuen. Ez gifan, ordea, ezterera ausartu, bakarrik gelditu zifan... Histori tristea berriro zan.

Geroztik, zure nekaldia ez da amaitu. Sobietarrak "pakea" ezarri ondoren, erabat baztertu zaituzte, agintedunen artean ez da zuretzat tokirik izango, zure izen ona zikinduko dute, zure illetak pozik egingo lituztekeala diote.

Turkiara bidaltzearekin ez zeuden konforme nunbait, ta komunista alderditik jaurtitzeko erabaki zorrotza hartu dute. Zergatik Dubcek jauna, zure bizitzari atsedan apur bat eskaini ez? Zergatik zauzkagu Pragaruntz abiaturik? Zergatik nekez ta ezpeharrez zure bizitza hil zorian jarri?

Zuk herria duzu gogoan, herriaren alde burrukatu zera, langillieraren salbamena besterik ez duzu billatu, ez duzu saldukeririk maite izan, zure egia zaletasuna ez dut egungo mugaturik ikusi.

Orain, Alexander, herriaren mito bihurtuko zerala pentsatzen dutenak badira, askatasun eragille izango zeralakoan daude besteak. Nik, nere iritzia eskasa da, ez dut auste horrelakorik gertatuko danik. Herria zutaz ahaztuko da, ta bizitza aurrera jarraituko du.

Bainan onhar zazu, behin da berriro, gure esker ona. Zuk zure egi-tekoa bete duzu, zu zaitugu ispillu egokia, zure lana fruiturik gabea izango danik ez dezazula behin ere pentsa, eki aldean ereindako aziak, mendebalean jaitzea gerta ditek ta.

Honenbestez, Dubcek jauna, zorionak eta eskerrik asko

Mikel Ugalde

ERLOJU TA BITXITEGIA

Eduardo Choquetia

Vergara, 11 - Urrut. 17751 - Etxekoa: 22700 - DONOSTIA

Helder Camara Parisen

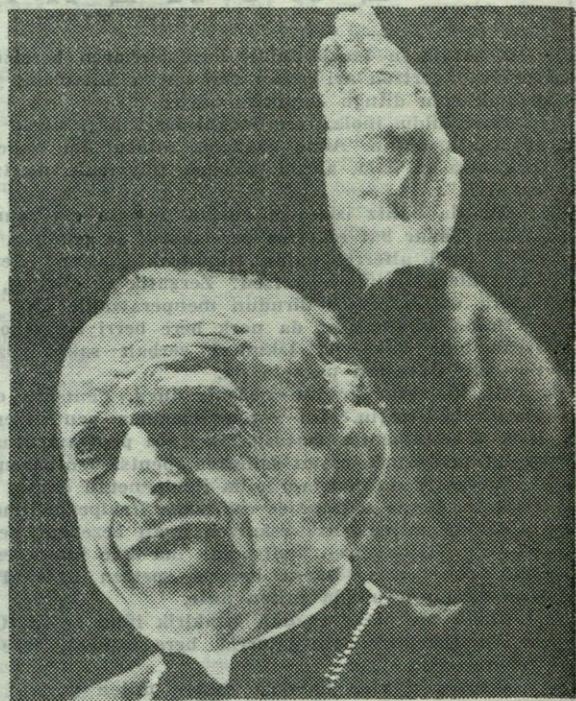
Munduaren zehar dabilkigu, bere hitza zabalduaz; eta maiatzaren hogeita-zazpian Parisen zan millaka pertsonen aurrean. Gizon asko biltzen da mundua zehar berari aditzeagatik; izango du zer esana. Adu dezaigun guk ere, Parisen esan zituanak jasoz. Ez dugu bere hitzaldi osoa jasoko, bere esan nahia baizik.

Indarkeria guzien hasiera eta bortxakeria guzien ama edo sortzalea munduan dagoen injustiziak dira. Bereiz ditzagun ongi bi indarkeria: zapaltzaileena eta zapalduena. Zapaltzaileen indarkeriak egoera injustuari eusten diote eta indar batzuk sortzen ditu egoera horrek jarrai dezan. Honen aurrean, zer egin? Erreboluzio harmatu batea jo? Ez, nere lagunak! Arrazoi sakonagaitik, gudu harmatua aukeratzan dutenak errespetatzen ditut; baina bere ekintzaren ondorioak nolakoak diran begira ditzatela, esan nahi nieke. Zer gertatzen zaie nere herrian? Era honetako ekintzen ondoren, asko eta asko sartzen dute giltzapean eta lagunuen izenak emanarazten dizkie.

Orain galdetuko dizuet, eta pake egileen guduak nora eramaten gaitu? Eztauka emen dago soluzioa eztauka inork esaterik; denok bila gabiltz. Jarrai dezaigun Martin Luther King-ek ireki zituan bideei, sakondu dezagun hasi dugun burrukan.

Zuek Frantziako gizonok eta gazteok nola joka dezakeute erreboluzioaren alde? Hiru bide aitatuiko dizuet. Lurralde pobreetan bezala, aberatsetan ere injustizi asko dagoz. Frantses guziok elkartu zaitzete eta egin zazute Frantzia berri bat, justizia nagusi dan Frantzia bat. Elkartu zaitzete eta bultzazue, zuen zuzendatzaileak munduko lurraldeko har-emanetan bere berekoitasun mazonala alde batera utzia, lurralde pobreei benetan lagundu dezaieten. Europako elkar-teari begira ere, ba duzute lana, Europa, lurralde pobreen benetan laguntzale izan dedin.

Hitzaldiaren ondoren, jendeak galderak egin zizkioten, eta bai berak zuzen erantzun ere. Maitasunaren eta egiaren indarrean sinesten dut. Erlijio guziak

"Indarkeria guzien ama, bidegabekeria da".

justiziaren alde lanean hasten diranean, gazteak maitasunez begiratuiko ditu erlijioak. Luther King hil egin zuten, baina bere espiritua etzuten hil... Marxismoak lagundu egin digu gure ekintzak zuzentzen, baina nik ez dut marxismoaren beharrik, Berri Onak ematen dit behar dudak guzia.

ZUBI

BANCO DE VIZCAYA

Zu bezalako pertsonentzat

Herri ekintzaren alde Gizarte borroka, uri xalo batean

Begira dezaogun itsas-aldeko eskual ur bati: Ez da hain txikia, bost millatik gora bizilagun dituen geroz. Ez da ere hain atzeratua, ekonomia aldetik: probintzian bertan hamazazpi herri bakarrik daude behintzat, gure herri honek baino produzio handiagoa dakartean bizilagun bakoitzarekiko.

Uri zoragarri hau ez da, gehiegi handitu, beste anitz bezala, azken urteotan. Haatik, datozen urteetan, handitu eta hedatuko den zalan-tzarik ez dago.

Alde batetik, naturalek eman dizkin aberastasunak ditu: itsasoa, ondartzak, ibaialdeak, mendiak. Gu-ziak, gizonen atsedengarri eta pozkarri, izadiak uri xalo horretan ipi-ñiak. Gaurko gizarterako balio handiko aberastasunak dira hoiek, gozagarri diren ondasunak diralako, hain zuzen. Baita ere, haatik, egiaz ekonomi-balio handikoak. Hori bait da ondasunen egiazko balioa: gizakien ongari eta pozkarri izatea. Baditu lurraldeak ere indus-triarentzat txit egokiak direnak. Hauk guziak gatik, eta ballarako bizilagunek uri horretara duten joeragatik, turismo-uri izan dadin, eskualde horri begira behar zaiola, legez erabakia dago.

Beste aldetik, bertako bizilagunak lan-premian daude uri horretan: batik bat emakumeak. Baiñan —kontuan hartu—, gizonezkoak ez dira peontza lanaren premian. Uri honetako lan-indarrak behar duan langintza, beraz, kalitatezkoa da, ojiziozkoa, ez peontza lana.

HERRI AURRERAPENAREN ALDE

Pentsaketan dugunu rian, badi-ra talde batzuk herriaurrerragoaren kezka ez arduraz bizi direnak. Badakite, mende honetan, indus-triak erabakitzen duela uri baten iizitza nahiz heriotza. Indus-triak bihur dezakeala uri bat bizileku, hau da, egiazko uri; edota indus-triak ondatu eta galdu dituela hain-bat uri, ez bizileku, baizik nekele-ku kondenaturik.

Badakite talde hoiek, bestalde, gaurregun, hemen, Euskal-Herrian edozein industria sartzea eta har-tzea, atzerabide makurra dela. Aurreragile diranez, indus-triaren aldekoak dira, nola ez. Indus-tri aurreragileen aldekoak, ordea, ez indus-tri atzeratu eta atzeragileen aldekoak.

Kontzientzia honen bidez —uri-

gintza obra kolektiboa delaren jakitez, alegia—, urigintza eta indus-triatzea biek batera eraman nahi dituzte.

Zer dakar industria nagusi, jaur-go osoan, ezartzeak? Uriak, indus-triaren menpeko; bizilekua, kapita-laren jopu; uria, ez bizigarri eta gozagarri; baizik salgai eta merka-talgo bihurtua.

Haatik, obra onik ez dago plan-gintzarik gabe. Urigintzan, behin-tzat, ez da zalan-tzarik, puntu ho-netan.

Planari, berri —espiriturik bal-din badu—, xede eta elburuetatik dator. Xede eta elburuak, berri, herriaren nahiak eta premiak zer-bitzeko dira, giza bide eta demo-krazian behintzat. Nahi eta pre-mia hoiek jakiterik ez dago, ala-baina herriari informazio zintzoa eman gabe eta haren iritzi garbiak eskatzeke.

MATERIALISMOA ETA IDEOLOGIA ATZERAKOIA

Talde herrikoi eta aurreragile hauen kontra, beste talde bat a-geri da, materialismo eta ideologia atzeratuaz leiatzen.

Materialismo likitsa bait da, era-bakien neurri-soil kapitalaren ira-bazia jartzea, industria berri ho-rrek ingurunean —ekonomian na-hiz kulturean—, egingo dituan on-mesedei arretarik eman gabe.

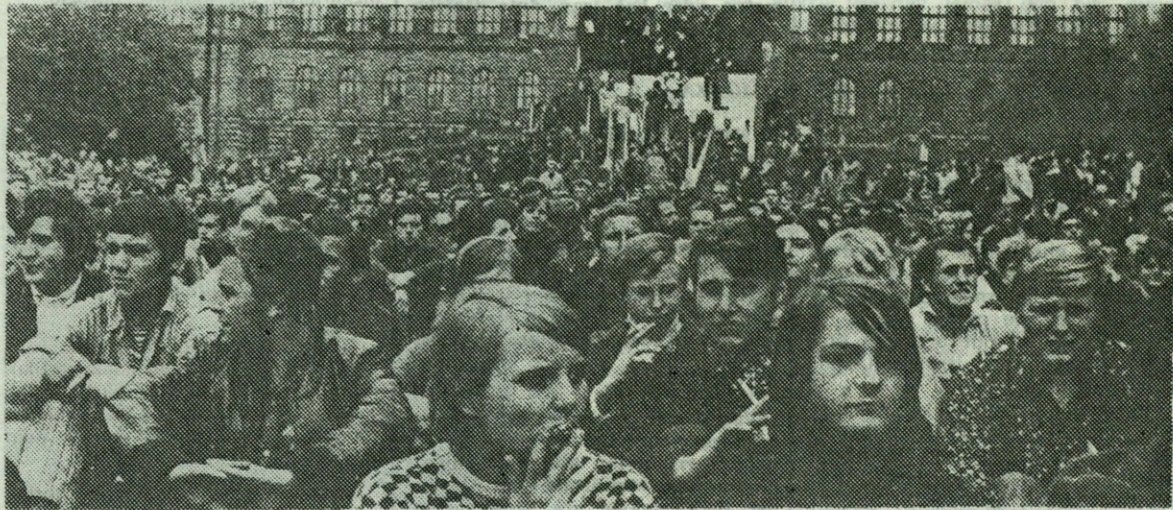
Are likitsagoa litzake, zenbait lurjabe eta etxegilleren jokabidea, indus-tri kaltegarriaren alde biltzen bait dira, espekulazioaren morkin aparretan lilluraturik.

Ideologia atzerakoia bait da, he-rriaren aurrerapena, zarata, kea eta zikiñaren neurritan ikustea. Ondatzailea izatea bait da, urira zein industria datorren ez begira-tzea. Uri eta eskas dauzkagun indus-tri-lurrak peontzarako lantegiez bete, eta gure gazterientzat de-rrigorrean behar ditugun lantegi berri, aurreratu, onak, behin beti-rako uxatu eta hastantzea. Ideolo-giarik atzerakoiena azaltzen dute burges talde hoiek, beren diru an-tsetan herriaren aurrerapen na-hia eta bokazioa itotzen dutelarik.

KRIKITA ETA EKINTZA

Haatik, talde indartsu hoi-ek kri-tika egitea beharrezkoa da eta ez da aski. Kritikaz gaitiñera, besterik egin behar da. Lehendabizi, probin-tziako ordenamenduak uri bako-

«NORMALIZAZIOA» AURRERA

«Txekoslovakia: okupatua bai, bainan ez irabazia.»

Odola zirakidala edan ditut Clau-de Roy-ren azkeneko lau artikuluak («Le Monde», 1970-IV-9, 10, 11, 12). Nork irakurriko bestela? Txekoslo-bakiako berri ematen digu frantses idazleak. Honek, 55 urtea, ezker-tar eta sozialista ezaguna, ezin dezake bere amorrua izkuta. Eta honela bataiatu du artikulu-sorta: «Txekos-lovakia: okupatua bai, bainan ez irabazia». Claude Roy, 60 libururen idazle, albistari famatua, Europako Ekialdeko literaturalaria da.

Gauzak horrela, Roy-k ematen duen lekukotasunak balio haundia-go du enetzat.

«Herri horrek —dio— osoki hartu-rik, Sobietarren kontrako gorrotoa ernetzen du. Eta gorroto hori, ezin-tasunezko herra ez balitz, belguga-rria litzake... Herriak, ia-la ahobatez, behiengo guztizkoan, ez du bere baruan gorroto, mespretxu eta sa-

da hitzen bildur: ikusi duenak hor-taratzen du.

Pragan farragarri agertu nahi iza-tekotan —dio— bi hitz hauek aski: «internationalisme prolétarien». Irri-barreak ez dira luzatzen.

Horra hor Moskuk, tankeen lagun-tzarekin, saltzen duen «sozialismo zientifiko» delakoa.

Maitzaren 4-ean Brexnef etorri zen Moskutik. Eta bestetan izkutan dauden 500.000 «soldadu-anaiak» bi-deetara agertu ziren berri. Kotxeak miatu, gazteen autobusak hustu eta zehatz begiratu, aideporturako ka-mino guziak itxi: horra hor anaien lana. Lan «anaikorra», noski.

Sobietar filmak ematen diren zi-nemetan, kristaurik ez: aspaldida-nik guztizkoa da boikota.

Langileen jokabidea ez da iluna-go. 1968-an, Partidu-barreneko da-toek erakusten dutenez, %eko 42,0-k onhartzten zuten beraren jo-kabidea; 1970-ean 23,6-k besterik ez. Ia erdira jexi dute langileriaren jai-ara, hilabete labur batzutan, Brex-nefek eta Husakek.

Irratiaren bidez, beldurra zabal-tzen da, ikara gorria, stalinismoaren garairik beltzenetan bezala. Poli-tziak, izkutan, eta barnetasun-es-kubiderik arruntak zapalduz, lor-tu dituen bandak, lau haizetara ba-reiatzen dira. Herriak horrela bada-ki: baita goiko puntuzkoak berak, baita agintariak berak, politziaren menpean bizi dira. Etxeetan, bule-goetan, geletan beretan, politzia er-ne dago eta lanean ari. Kontuz, be-raz. Herriaren jokabidea bistan da: mesfidatu, beldurtu, isildu, obedi-tu, morroin agertu.

Unibertsidadean zapalbide antze-koak. Hrbek ministroak salatzea deitu ditu denak: erakasleak, ikas-leak eta laguntzaileak. Unibertsida-de guzia elkarren zelatan jarri du. Nola harrituko, ordea, Sstrougal, Novotnyren garaiak «gizon gogorra», Partiduaren bigarrena dela jakin-da?

Partiduaren barruan ere aurrera doa «normalizazioa»: «hamar-milaka izan dira baztertuak komunistak, aspaldiko eta berri, zahar eta gazte; eta fenomenoak hastapenetan baizik ez dago», dio Roy-k. Zelula guzi-gu-zietan, alderdikide guzi-guziek, ba-nan-banan, «azaldu» egin behar du-te Dubcek-en garaian egin zutena; eta, erakusten duten damuaren ara-bera, erabakitzen da haien etorki-zuna.

Bi zifra ematen ditu Claude Roy-k: 1) Langeleriaren Kondaira azaltzen zuten 800 erakasleak, baztertuak izan dira; eta beren orde, inork ezagutzen ez zituen 800 «apparat-chik» (aparatu-kide) jarri. 2) Uni-bertsidadean, 250 erakasle baztertu dituzte (zeuden onenak gehienetan, bainan ez nahi bezin «otzanak» eta «etorkorrak»); beren orde erdipur-diko 250 erakasle izendatuz.

Lizeoetan «beharrezkoa» da ikas-leak sobietar filmetara eramatea. Eta eskoletan, sobietar armada «anaia» ikustera eramaten dira hau-rrak, goikoen agindu hertsia be-teaz. Z. ARGIA-n, orain dela bi ur-te aipatzen genuen Milan Kundera idazle bikaina, baztertu atean da-go. Zer esanik ez Vaculik eta Liehm. Intelektuak guziak gaizki ikusiak daude, beren buruz pentsatzen bait dute; eta ez Partiduak eta Moskuk adierazten duten bezala.

Hori da «normalizazioa» Claude

Roy-k hitz garatzen kondatzen di-gunez.

Ez, ordea, berak bakarrik. Neure begien aurrean daukat «La Vérité»-ren 544-gn. zenbakia. Eta 38-42 orrialdeetan (orain dela urtebete!) egoera beltz berbera salatu zuen Pierre Broué idazleak. Hots, jakina denez, «La Vérité» hau, azalak go-ri, trotskisten IV-gn. Internazional-eko aldizkaria da. Egiten dituen kri-tikak ez dira eskuindarak!

Zenbait gogor gertatzen bazaio ere, egia hor dago: Txekoslovakia-ko «normalizazioa» ez da stalinis-moaren garaitzapena baizik. Ez da-go han sozialismoa bilatzerik, eta ez marxismoa: Pragan Moskuko burokrazia nagusitu da berri, No-votny-ren garaian bezelaxe.

Zer egin du herriak? Nola jo-katzen du?

Claude Roy-k bi jokabide somatu uste ditu:

1) Axolabekeria murgiltze a-bata. Herriak badaki ez dago ezer egiterik. Mundua bi partetan za-titua dago, eta Txekoslovakia Mos-kuren menpean dago, eta egongo da. Polonia eta Hungria mugitu zi-ren 1956-an; baina alferrik mugitu ere. Txekoslovakia ere altxa zen 1968-an; eta alferrik berri ere. Ho-be da etsitzea, eta politikaz zeharo ahaztutzea.

2) Kultura-lanetan borrokatzea bestea. Intelektualen artean hau da, antza, nagusitzen ari den bidea. Beste mendeetan bezala, diote, na-zio-kulturari eutsi behar zaio ilu-naldi honetan. Egon gaitzen argi, buruz bederen, geure izanari atxi-kiz. «Les «homes de culture» tchè-ques —dio Roy— savent d'expé-rience que toutes les fois qu'on a voulu écraser leu nation, on a tenté de la déculturer, de leur arracher leur langue, de leur faire ou-blier leurs traditions, de leur voler leur héritage. Et que défendre leur langue, leur histoire, leur mémoi-re et leur pensée, c'est aussi un combat politique».

Ez du Txekoslovakia guztiz etsi.

Eta askatasunaren garra, beste anitz aldiz bezala, galdapean datza Pragan, isilik bainan ez itzalirik. Noizpait piztuko dela badakite eta badakigu.

LARRESORO

CAJA LABORAL POPULAR

(LANKIDEEN AUZO-AURREZKI ONTZIA)

— DIRU - PRESTAKETA ELKARTEA —

Aurrezki kutsa onen laguntzak: — gizarte-saillean
— diruketa-saillean
— lantegi - zuzendaritza saillean

ZUK AURRERATUTAKO DIRUAREN BIDEZ, LANGILLE ASKORI, BERE LAN-SARI

PREMITIK IRTETZEKO BIDEA SORTUKO DIEGU

Laguntza ezin oheak, etekin eta irabazirik aundienak eta illeroko sari ederrak eskeintzen ditugu

Gure landolak erri auetan idikiak dauzkagu:

Mondragoi
Aretxabaleta
Elorrio
Barakaldo
Ondarroa
Andoain
Plazentzi - Salazar
Oñati
Ormaiztegui
Beasain

Gernika
Zumarraga
Elgoibar
Markina
Bergara
Altsasua
Eibar
Tolosa
Pasai San Pedro
Errederi

Gasteiz
Bilbo
Legazpia
Irun
Durango
Amorebieta
Azpeitia
Ernani
Zarautz
Sestao

Azkoitia
Munguia
Yurre
Bermeo
Lasarte
Santurce
Zumaya
Donostia
Iruña
Deba
Anzuola

ARGIA

Zuzendaria:

MIREN JONE AZURZA
ARISTEGIETA

Naparroko-Kantauriko ta Ara-goiko Kaputxinoak argitaratua
(Mayo, 50-1.- Burlada
Pamplona)

DONOSTIA'n:

Oquendo, 22 - Telf. 26666

ARPIDE SARIA:

Barruan ... 215 pezeta
Korreo batasu-netako errietan. 265 pezeta
Atzerrietako bes-te errietan ... 285 pezeta
Aldez Aurrez galdetu.
Salmentan (Ale-bakoitza) ... 5 pezeta

EUSKAL ERRIETATIK

zegama

NOIZ ARTE ONELA?

Bai, noiz arte, diot, era hontan jarrai behar dugu lotan? Noiz jakiko gera zegamatarrok? Non da gure gazteria begiak estaltzen dizkion zapia behingoz baztertu eta bizi dugun zapalkuntzaz oroitzeko? Ez ote gera oraindik jabetzen bi edo iru gizonen jirabiran gabiltzala eta gizon ez baizik eta jolas-panpin bihurturik gauzkatela?

Nun da eliza? Nun guraso-elkar-tea? Nun gure jende ikasia? Beldur naiz guztiok konformismo maila batean jarri ez ote geran.

Baiñan ez; ez dut oraingoz etsi nahi, ez dut guztiz, itxaropen apur hau galdu nahi.

Horregatik, hemendik dehadar egin nahi diot Zegama herri osoari eta bereziki gazterari; jeikitze behingoz eta ekiteko lanari edo bestela, gureak egin du.

IKASTOLA

Han, hemen, edozein kale-baztarreran umeak eta larriagoak, guztiak erderaz. Euskera beste leku askotan bezela oztutzen ari da edo oztu da. Baiñan, gutxienez ikastola bat bagenu... baiñan ez; hori ere ez dugu. Euskaldunak gera, ala ez? Euskaldunak izaten jarraitze, Euskera beharko dugu bada... Ala ez dugu beharrezko? Gure eskuetan daukagula uste dut, herriaren etorkizun ale bat behintzat eta guk egiten ez dadugu orain, ondorengoak, arrazoiz, gaitzetsiko gaituzte. Ea ba, noizko sortzen dugun herri ikastola bat.

AIZKORRI

mutriku

MARGOLARI SARIKETA

GOIZEKO IZARRA'k, igaro zan urtean eratu zun "Margolari Sariketa'k" ospe aundia izan bazuen ere, aurtengoak aundiagoa izango duela derizkiogu. Aundia da benetan erritar gazteen artean margolarizarako sortu dan zaletasuna. Badegu gure erritar margolari bikaina, Furundarena'tar Bitor; Zuloaga margolari ospetsu zanaren ikasle trebea izandua. Bere margolarianak Mutrikuko irudiz margozturik edonun ta nun-nai ikusten dira. Orain beste gazte batzuek ere baditugu, eta gazte oien artean txikiak ere bai, oso dotore ta txukun margozten dutenak. Txalogarria gure gazteen artean sortu dan joera au.

GOIZEKO IZARRA'k jakintza bideari jarraituz, ona emen Uztailaren 25-ean izango dan "Margolari Sariketarako" jarri dituen gai bereziak.

1.—1970-eko Uztailaren 25-ean, izango dan "Margolari Sariketa'n" oleoz bakarrik margoztuko dute, eta bertan parte artu lezateke erritar eta erbestetar nai duten guztiek.

2.—Parte artu nai duten margolariak, goizeko 8, 30'eta tik 10,30 bitartean Udal-etxeako aretoan aurkeztu bearko dute beren margoziapiak zillatoko.

3.—Margo-lan guztiak arratsaldeko 7,30'etan, Udal-etxeako aretoan jasorik egon bearko dira.

4.—Epai-maaiokoe Uztailaren 26-an emango dute beren erabakia, eta erabakiaren berri izparringi eta irratia bidez argitara emango dute.

5.—Epai-maaiokoen erabakia ezagutu ondoren, erakusketala zabalik egongo da Dagonilla'ren 2-arte, jendeek ikus ditzaten bertan agiri-azalduko diran margolari guztien lanak.

SARIAK.

1'goari. 4.000 laurleko eta urrezko medailla.
2'goari. 2.000 laurleko eta zidarrezko medailla.
3'goari. 1.000 laurleko
Baitare saritxo bat emango zaio erritar margolari bikaiñenari.

ZERUKO ARGIA-ren ZABALKUNDEA

Bai dirudi gure erritarren artean ZERUKO ARGIA asterokoa, zabal-tzen eta indartzen ari dala. Leengoaz gainera, oraindik orain beste 36 familiak beren izen-deiturak

eman dizkigute ZERUKO ARGIA-an bazkidatzeko. ¡Ori, ori!

JAIOTZA

Alberdi-tar Juan Luis eta Agirregomezkorta-tar Maria Luisak semetxo eder bat izan dute Gaizka euskal izen polita ezarririk. Zorionak.

ERIOTZA

1970-eko Ekainaren 29-an, Jaunaren besoetan il zan 79 urterekin, Urreizti eta Andonegi-tar Jose Nikolas "Mote". Euzkaltzale zintzoa eta ZERUKO ARGIA-ren bazkide jatorra. Arrantzale bezela, argia ta bixkorra, eta gizon bezela, erritar guztien artean maitagarria. Alakoxea zan "Mote" zaarra. Gure samiañ agurra bere seme-alaba guziei.

AGURTUAK

Valenciatik etorrita, emen agurtu ditugu gure lagun zaar, eta euskal izparringietan ain idazle bikaina izandua, Mendizabal-tar Alexander bere emazte eta semetxoekin. Ongi etorri.

LAU

Goizeko Izarrako taldea.

eibar

ZORIONAK

Ez naiz ni hemen hasiko, Pedro Zelaia apaiz jauna nor den esaten. Ez dut nik neuk uste, bere berri ez dakienik Eibarren erraz aurkitu dezakegunik. Hain zuzen, nork ez du inoiz Don Pedroz ezertxo ere aipatu, onerako ez bada ere?

Gizon langileak, isilik eta ia izkutan aritu ohi dira, ez bait dute astirik orruaz eta agirika jarduteko. Halere, noizik behin, eurok nahietza ere beren lan estimagarriak aipatu beharra izaten dugu.

Honela, azken egun hauetan, Zelaia jauna aho batez aipatua eta goratua izan da bere herrikideen artean. Izan ere badugu bai zer aipatu San Juan jaien inguruan agertu diran D. Pedronen lanei buruz.

Ekainaren 18-an, presentatu zen lehen aldiz Eibarko herrian, Pedro Zelaia jaunak gertatutako «EIBAR, Síntesis de Monografía Histórica», Donostiako Aurrezki Kutxak eraturako «Pueblos de Guipúzcoa» Sari-keta irabazia.

Ehun eta hamabost orridun liburuxka interesgarria benetan D. Pedrok eskaini deuskuna. Ez da ez lan zabala eta ugaria, bai ostera zehatza eta baliotsua. Liburu irakurgarria, irakurgarriak bada, motza eta erraza, guztiontzat atsegin eta ulerterraza. Izan bide dira beste Monografia batzuk aberatsagoak, sakonagoak, hala eta guztiz ere, Zelaiaren monografia honek, beste inorena baino hauts gutxiago jasoko du liburutegi aspergarri horietan. Gazteentzat, hasi-berrientzat eta beharbada idazle koskor, periodista eta herri kronikalari askorentzat, argi eta jakin-bide paregabea.

Sei kapitulu banatua da, alegia: Síntesis de la Vida Civil — Eibar Industrial — El Eibar Social — Algo de Historia Religiosa — El Eibar humano — Arte en Eibar. Azken kapitulu hontan, hain zuzen, eta Eibarko euskerari buruz irakur dezakegu: «El principal vestigio de arte — arte vivo — que queda en Eibar, monumento multiseccular que nos legaron nuestros antepasados, es el euskera eibarrés... Es en definitiva (gure euskera) el tesoro más sagrado que en valor artístico posee Eibar».

Hitz politik, politegiak beharbada. Zoritzarrez, guraso eibartar askorentzat berandutxo idatzia. Baina lehenago irakurri bazuten ere, ba ote dute ulertzeko nahiko zentzunik?

Halere, askoz hobe da hitz hauek irakurtzea, Sanjuanetako programan irakurri berri ditugunak baino, hots, «Nada como la fuerza física, quizá, representa mejor la idiosincrasia o forma de ser de este pueblo» (El Peso Fuerte. L.P.M. Revista Programa de San Juan. 1970). Hauxe marka! Harrijasotzaile giza-joak Bartelonan jaso zituenak beharko genituzke guk jaso, espabiltatze aldera!

Baina, Axularrek zinoanez, «zertako sartzen naiz ni itsas hondar

gabe hunetan?» eta jarrai dezadan Zelaia jaunarekin, horrelako «idiosincrasiarik» ez badu ere, aipatutako liburuaz gainera beste aparteko lan bat eskaini bait deusku Sanjuanetarako, hau da, EIBAR aldizkariaren ale lodikote berezia.

Ohituak gara, hilero hilero aldizkaritxo hau irakurtzen, azal azalez bakarrik bada ere, eta agian, ez deusagu ematen, duen meritua. Eta badu berea, askotxok uste duten baino handiagoa gainera.

Alde batetik, hain irakurle edo hobeto esateko, hain harpidedun eta erosle gutxientzako aldizkari bat egitea ez da nolanahiko lana, beharbada «Daily Express»-eko zuzendariak gaindituko ez zuten zeregina.

Bestalde, periodista ukitua ere behar da eduki. Idazlanak, artikulak, elkar-hizketak, argazkiak, gaiak etab. ez dira egun baten aukeratzeko, eta are gutxiago horiek egin dezaketan laguntzaileak.

Besterik ere badugu. Lan horien ondorioak eta dagokien erresposabilidadea ez dira ahaztutzeke lagatzeko pikorotzak. Hara hor «zen-zorriaren» lana. Gero, lan guzti horiek moldatu, tajutu ondoren, baikoitza toki egoki eta konplenean imprimatzea, «printing-man» baten lana izan ohi da ez gutxitan.

Hau guzti hau, hitz gutxitan esandako zeregin makal hau, egin ezinik ez dago, etsi etsiz eta beste barik bertara emanda egonez gero. Baina, hobby bezala egitea, herri kontzientzia eta kulturaz jabeturik, beste eginbehar batzuei eta norberaren astia, loa eta lasaitasunari orduak janaz, badu bai bere meritua.

Baina gaurkoz, luzeegi deritzat berri emate honi eta hurrengorako lagako ditugu gainontzeko aipamenak, EIBAR aldizkaria, astiro jarduntzea merezi du eta.

Epa! ia ia ahaztu. ZORIONAK aipatzen hasi eta norentzat diran esan ez. Baina... behingoa zuen esku lagako dut. Agur.

ALFABETATZEA

Garai onez amaitu ziran Alfabetazeari buruzko IIIgn. Ikasaldiak. Euskaltzaindiak eraturik, eta S.C.R. Arrate eta Donostiako Aurrezki Kutxa Munizipalaren laguntzapean, hilabete luzea iraun dute ikasleak. Ikasleak, hogeitamarren bat hasieran eta hogeik eskas amaieran, arduratsu eta jakin-minez ahalegin du diran programari dagozkion gaiak. Egia esan, ez dago apurtxo bat ikastea baino, norberaren ezjakintasuna zenbaterainokoa dan ezagutzeko. Eta zenbat eta gehiago ikasi, hainbat eta ikasberago.

AMATIÑO

izarra

Bilboko tren bideetako langileak antolatutako paella txapelketan, saria emateko probak egiten.

Urtero legez aurten be, Bilboko tren-bideetako langileak egin dabie euren irten alditxoak.

Aurten, Arabako Izarra izan zan aukeraturako lekua, uger egiteko pis-zina eder bat, arizti paregabe baten erdian dauko erri onek, eta araxe joan ziran.

Goizeko amaiketan mezea entzun ondoren eta txistuaren soñua edonun entzuten zalarik, paella eta ensalada txapelketak antolatu ebiezan. Ensalada txapelketa emakumezkoendako, eta paellena gizonzkoentzat. Eguraldiak laguntzen zualako alde batetik, eta «Bizi Nay» taldearen dantza ta «Iru Bilbokoak»-en abes-
gaitik gaitik bestetik, eguna oso alai eta pozik igaro zuten joan ziranak. Azkeneko orduan, bultziaren errua-
gaitik, gauzak apur bat okertu ziran, baiña ala ta guztiz datorren urtean oster a be elkartzeko asmoa nabaritzen zan danen artean.

ARAMOTZ

andoain

TXANGO-NAI (Turismo)

Oporrak gertutuzen dijoazen eran, gure ibillaldi ta interak egiteko asmoak suspertzen ta mamitzen joaten gera. Errioxa dala, Gerona dela, Soria dela ta abar. Emakumezkoak, pirrint jantzirik, ortik zear joateko gogoak izaten dituzte: gizonzkoak zer esanik ez. Urte guzian lanpean ozta-ozta, doi-doi egindako dirutxoak or botatzen ditugu gure aurkari ta arerio maltzurren eskuetan. Gogorrak gaituk! Ez ditek gore bizkarretik par gutxi egiten!

Gure lo zorrotik noiz esnatu bear dugu? Egunetik egunera, esnatu bearrean, geiago mokolotzen ez ote gera ari? Gure ibillaldiak, Euskal-erria ezagutzen ta gure dirutxoak Euskal-errian uzten, ez ote dugu saia bear? Araba aldean ta Nafarroa aldean, beroa nai dutenentzat izaten da naiko bero: ta naiko jan edari on ere bai. Gure bideak aruntz zergatik ez zuzendu? Gure euskera, galdu dan toki oetara zergatik ez eramane? Lapurdi, Baxenabarre ta Xibero ezagutzen aalditugu? Euskaldunok batu nai ba-dugu, leendabizi elkar ez aal dugu ezagutu bear?

Batasun garai auetan aien euskera ezagutzea ta beroiei gurea erastea ez aal zaigu bearrezkoa? Xibero aldera, nik uste, zuzendu bear genituzkeala gure ibillaldi ta opor aldiak: Xiberoko Barkoxen, leen ere Andoaindarrak ezagunak gera. Gure urrats-pausoak aruntz ez aal ditugu luzatu nai? Bakoitza bere diruaren jabe jotzen dut baina, leen esan dedanez, aurkarieluzatzea baino egokigo ikusten dut gure anaiei luzatzea. Nik nire iritzia bota dut: norbaitek jaso nai ba du, laguntzeko prest nauka.

—oOo—

Andoaindar bi seme jator, apaizgintzara irixten ikusi ditugu: Joseba Arregi ta Beraza Manuel. Larenegin nai ba dute, nun lan egina ba daukazute! Zorionak ta aurreko larunbat batean, Andoaingo beste seme batek, Agirre-tar Kolkilik, apaiz egin zala, berrogetamar urte bete zituan bezela, ia zuek betetzen dituzuten.

Gaurko egoeran, apaiz, berrogetamar urte iraunen ez duk errax! Alajañena!

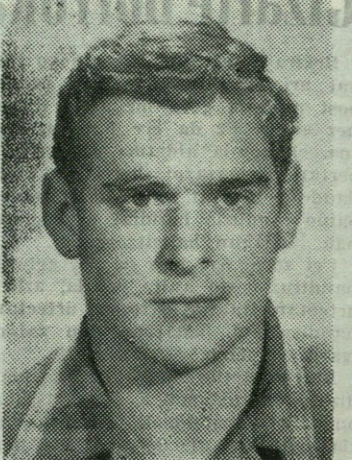
—oOo—

Ta errebotelariak zer diote? Bil-tzen asi aal zerate? Leengo igande batean ikusi genuen, Andoainen ia berrogei urte ontan ikusi ez duguna: pillota errebotean.

Luistarrek nolabait eratu zuten: gaizki esan det. Luistarrek esan bearrean esan bear nuen «Luistar batzuk». Barkatu. Ta onelako beste zenbat gai ikutu ta aurrera eraman litezke? Baina, oek danak alda batera utzi ditzagun. Leendabizi dirua egun bear dugu: gero ere dirua ta amaitzean ere, dirua. Beste gai-ñontzeko guziak zorakeriak dira. Esaten dutenean, orrela izanen da. Ala bearko.

BINGEN

deba

TAMALGARRIA BENETAN

Oso poz aundia izanzen Deban, batez ere mendirako zerbait zaletasun daukagunontzat, Jabier Izar erritar mendigoizale gazteak, Elgoibarko Jose Alberto Juaristi bere lagun zala, arango de Bulnes, ain entzuna dan mendiaren gaillurra, menperatu zutela jakiteaz. Gaur arte izandiran gazteenak eta bizkorren igo dira nahi.

Andik etxeratu ziranean, jabe-rrek, alaitasun aundiaz baiña batere arrokeriarik gabe esan zituan ango gora-beerak.

Danok ba pozik geunden, batez ere bere zoriontasuna ikusirik.

Baiña, egun gutxi iraun zuan poz giro onek gure artean. Zearo aldatu ziran gauzak gakin genduanegia Latz au, Jabier, berari aini atsegin zitzaion kirolean arizala, Atxarte, Durango aldeko mendian, zoritxarrez, elduta zegoan arria eten, zauritu erortzean eta gerotxoago il egin zala.

Bera nolakoa esateko itz gutxi bear dira berakin bein egotea naikoa zan, jatorra, alaia, eta kemen-tzua zala ikusteko.

Bere izenean egin ziran eleizkizunetan jendera erruz izan zan. Bai egoki zetoziela an irakurri, eta abestu ziranak, zoritxarrezko gertakizun arekin. Abestietan ba ziran bertsoak gure «tene» agurgarriak eratuta. Orra bat:

O Anbotako
mendi tontor
samindu gaituk
biotz-gogor;
Arro aiz baiña
ez aiz besterik:
arrikoskor?

Mamintsua eta egoki jarria benetan.

Lagundu dezaiegun bada bere guraso anai-arraba ta senide danei, une mingarri ontan. Eta euki dezagun gogoan, euskal mendigoizale sendiari, lore gazte bikaiñ bat joan ba zaio, denok galdu degula lagun jator bat.

M. Idiakez

BAR SAGASTI

Mendira juan da tripa zorrikiñ arkitzen bazera gaizki, Leitzako errian galdetu zazu nun dagoen «BAR SAGASTI» Sendagai onak ortxen dauz-

[katzu

txulet, arkume, egazti; Sukalde zaiak amorrai bizik zartain saltoka daukazki. Zerbait geiago nai bazenduke eskatzea dezu aski.

LEITZA

EUSKAT-MEZA "BATUAREN" DISKOA

Euskalerrri'ko Eliz-Barrutien Batzordeak onartua, euskal testo bakarrean egiña, gure erriaren doñu, melodi ta musika-tresnaz osotua..., diskoan irarteko daukagu Euskalerrri guztirako egin zan EUSKAT-MEZA «batua». Grabatzeko lanak oso aurreratuak daude.

SEKULAKO GERTAKIZUNA EUSKAL MUSIKA ZALEENTZAT!

Noiz-nolakoak jakiteko, deitu ezazu: ARDURADUN BATZORDEA/Aita Pasiotarrak/ VILLARREAL DE URRECHUA (Gipuzkoa). Urrutiz-kiña: 871189.

Mitxelena Jaunaren Itzaldiak

Mundaizko Ikastetxean, Donostian, Mitxelena Koldo jauna, bere izketa-aldiak ematen ari izan zaigu. Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialak babestu ditu itzaldiak.

Entzuleen artean, sail aundiena, Unibersidadeko neska-mutil gazteek osatu zuten. Leenbizi, Chomskyren adierazpideak azaldu zituan; eta ondoren, jakintsu onen erakutsietatik sortzen diran milla eratako lan-bideak aitatu zizkigun.

Izketa-aldiok, uztaillaren 14garrenean bukatu ziran. Gure gazteok, arretaz entzun dituzte euskal-maixuaren erakutsaldiak.

NAFARROAKO UNIBERSIDADEAN ERAKUSIALDIAK

Nafarroako Unibersidadeak, "Amigos del País"ko elkartearekin bat eginaz, erakutsaldi bat antolatu du. Erakutsaldi ontara agertuko diran lanak, "Euskalerriko gaitatz idatzitako erakutsaldi bereziak" izango dira.

Erakutsaldiok, Irailleko asteren

batean eskeiñiko dira.

Berri geiago nai duanak eta bere izena eman nai dutenak, Donostiako Urdeneta kaleko zazpigarrenean ager ditezke, "Secretaria de la Escuela Técnica Superior de Ingenieros Industriales" izeneko etxean.

CARACAS-tik EUSKALDUN IDAZLE TA IRAKURLEEI

Euskera Lagunen Elkartek (E. L. E.'k) ospatu zuan martxoaren 20'an bere urteko lehenengo Batzar Nagusi Orokorra.

Bilkura Eusko Etxeko aretoetan egin zan. Bertan erabilli zan Egitaraua honoko hau izan zan:

1) Lehen itzak (agurra).
2) Egindako lanen agerketa.

3) Araudiaren obetze, aldatze edo aiei buruzko nolatanahiko oarrak.

4) Zuzendaritza berriaren autaketa.

5) Galdera erantzunak.

Orain arteko Elkarte Buruak agertu zituan ELE'ko lanak, bai idazkariarenak eta diruzainarenak ere.

Araudiak aztertzear ohar batzuk azaldu ziran eta aldatetaz osatu ere bai, denengustora gerte zedin.

Zuzendaritza berriaren autaketa isilleen egin zan eta era honetan gelditu zan ELE'ko lehenengo zuzendaritza, aurtengo saiorako:

Lendakari: Elgezabal d'ar Xabier.

Idazkari: Azurtza'tar Koldo.

Diruzain: Letamendi'tar Patxi.

Mahaiko 1'go: Otamendi'tar Aita Joze Mari.

Mahaiko 2'go: Enbeita'tar Imanol.

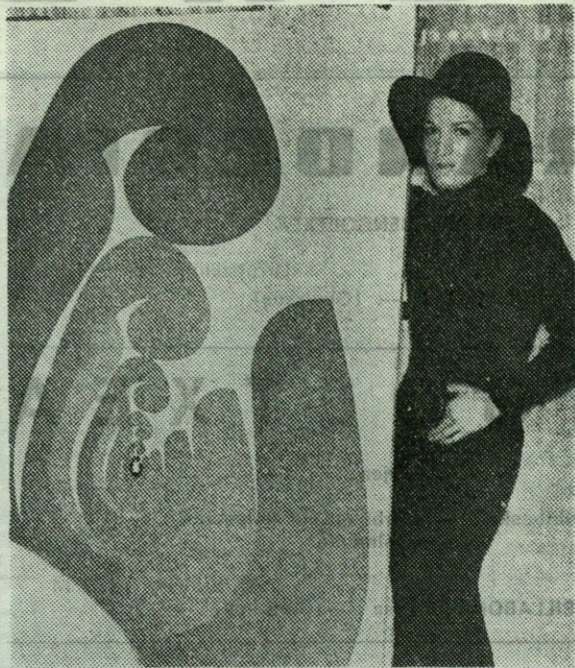
Elkartearen Araudiak onhartzean, urteroko Andima Ibinagabeitia Saria aurrera eramatea lehenengoko betebehartzat erabaki zan. Horretara lotu beharko dira gehien bat oraingoz zuzendarien egiñalak, euskeraren onerako. Sari horretarako lanak Elkartearen eskuetara iristen asiak dira eta uste dugu beste iru illabete hoietan gehiago artuko dirala.

Argi dago ba euskaltzaleak Caracas honetan ere, gure izkuntza erabilli ta aberasteko gogo bizian ari dirala. Itsonuntz honetan ere uste osoa dugu euskerak ematen diola euskal erriari bere nortasunik agerkoiena, eta orrengarik saiātuko gera Sari hau nahiz beste edonolako laguntza ematen.

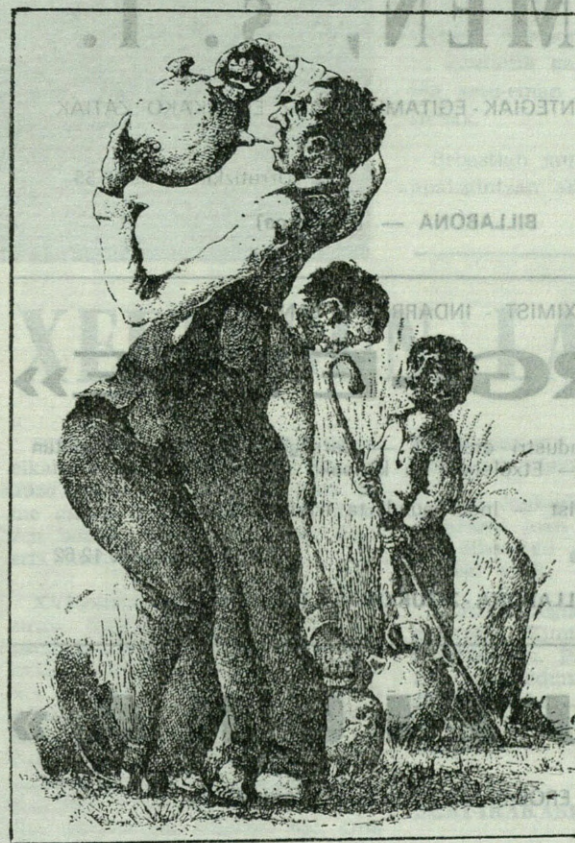
Euskera Lagunen Elkartek

OHARRA. — Guk eskatzen genuen 200 orritatik goruzko 38 x 21 cms'ko lana, berdin du edo bete izango da 250 orritatik goruzko 30 x 20 cms. koekin.

EUSKALERRIKO ARTE KRONIKA

Greko Urrutia eta bere «Embrión»

Holgadoren marrazki bat.

1.—EUSKAL MARGO V SARI NAGUSIA.

Donostiako C.A.T.-ek Euskal Margo V Sari Nagusia deitu du. Euskal Herrian jaioak edo bizi diran margolariak jo dezakete sari horren bila. Gaia norberaren aukerako du eta obra 2 eraman ditezke gehienez, Donostiako San Telmo Museora abuztuaren 25-a baino lehen. Epailleek emandako sariak, irailaren aurreneko 15 egunetan ospatuko diren Eusko jaien barruan jakin araziko dira. Iru izango dira sariak: 60.000, 25.000 eta 10.000 peza.

Lehenengo bi obra sarituak C.A.T.-enak izango dira eta honek San Telmo Museori utziko dizkio berehala. Zenbait berri eta zehastasun jakiteko: C.A.T. Reina Regente. Donostia.

2.—AZALKETA-HOMENALDIA JESUS APELLANIZI GAZTEIZEN.

Gazteizko Artes y Oficios eskolak Jesus Lopez de Apellaniz arabatar margolari zanari homenalditzat azalketa bat antolatu dio. Margolari honen 150 kuadro ditu azalketa honek.

Jesus Apellaniz Gazteizen 1898-ko irailaren 21-ean jaio zan; halere garai hartako belaunaldiaren goibeltasuna edo pesimismoa ez du agertzen bere obra. Olleriasa joan zan bere familia eta han asi zan margotzen, 12 urte zituelarik azalketa bat eginez. Ertiariaren etxekoa zan izan ere, Andres bere anaia izen handiko margolaia zuen eta bere seme-alabak Andres eta Ana Mariak jatorri honi jarraitu diote.

20 urtetan Parisa joan zan Daniel zizelariarekin. Han ezagutu zituen Zuloaga, Uranga, Rusiñol eta Utrillo; azken honek eragin handia du Apellanizentzat. Parisen, Buenos Airesen eta Mexikon azalketak egin zituen.

Apraizek dionez, Apellanizen kuadroen beroa eta kolorea poesi eta margo batutzea da.

Donostian don Roke Rezabal ortzatezaraile, jendea hartzeko gelan Jesus Apellanizen 3 obratxo ditu kolore eta marrazki onez eginak, beste zenbait kuadro onen artean. «Orio» izeneko oihalak Montesentantera dakarkigu gogora bainan argi biziagoz, arabatarragoz egina.

Ez litzake gaizki izango Gazteizko Museoak Apellanizen oihalen batzuk balitu, gure Euskal Herrian gehienetan gertatzen dana gerta ez dakion: gure gauzak kanpora joaten dirala.

3.—BAKARKAKO AZALKETAK.

Greko Urrutiak Informacion y Turismoko Aretoran 8 oihal haundi ipini ditu. Margo honek ez du azki oihalaren muga eta horman luzatzen da: hormarako bezela egina dago. Margo ausartua eta expresionista (8 eta 6-garren kuadroak) eta giza-esan nahiz bete. Laugarren kuadroan ongi ikus ditekete esan nahi hori, «S. Aizarnaren antzargazki» da, kolore mailaz urdin eta orlegi litsez egina, neurririk gabeko kubismo uholdea, neurrigabeko edo neurri haundiegiko kubismoa, «Homoeoko» deritzan hortan bezela.

Margo bizia, ordeka eta ausartia, lirismoa eta atzetitasun elkarrekin daramatzi, kuadro batean edo bestean intelektuakeria ikus ditekelaokan nago.

Juan F. Villagarcia areto berean azalketa egina du, zenbait urteren buruan egindako obra, «tachismo» eta liriko abstrakzioz egindako obra du. Kolore hutsa eta paletada zabala batzuetan, bestetan berriz asmoa, lerroak eta nahitako desordena. Gure ustez lehenbizikoetan iristen du lan serioa eta obra eldua, izan ere apaikeri erraz asko du bigarrenengo hoietan, ongi burutugabeko lanak baditu eta aski zikinak.

Gertutu gabeko ikusleari pintura-era hortan sartzea zail egiten bazaio eta nola-halako tekniko-eldutasun bat ezkeintzen ez bazaio, azkenean bidez galdu eta margo modernuan —betikoan bezela— gauza txarrak ere ez ote diran galdetzen du.

Lehenen asmoa ona du, bainan gure ustez lan benetako batek, egunero landuaz eta azkenean antolatuz, egilearen baitan eta ikuslearen ere gauza asko argituko lituzke. Beti izan dan bezela gaur ere beharrezkoa da hau. Kuadro bat aztertu orduko nabaitzen da landua dagoen ala ez, eta nun dagoen benetakotasuna eta sofisma. Gastronomian bezela erti-arazoan ere etzaio aisa sartzen erbia ordezkatua.

Holgado margolaria San Telmo Abadian, gaur Donostiako Museo, irar-lanak, erbil-lanak, ur-beltzak eta itz-lanak azalduak ditu. Lan ugaria du bainan batasun sakonekoa eta gusto onekoa, margoari eskeinitako bizitza baten lanak dakarrenez. Surrealismo eta Goyaren realismo-aren tartean dabil Holgadoren marrazkia. Batzuetan, «zaldiak eta hippies» marraztean bezela erreallitate lraindu egiten du eta bestetan, «El botijo y los segadores» marrazkian bezela erreallitate bera nasaiki eta astiro begiratu ondoren ematen digu. Eta ametsen edo asmatuen marrazki hoiek, sadiakoak edo parregarri hoiek —beti errealistak— bai ederrak, ian ere Holgadoren munduko zenbait gauza bizi ditugu inori esan gabe!

Beraz, lan aundia artearen ezaguera sakonean egina, gizatasun handikoa eta gusto onekoak. Zorionak! Gaur ez bait da gure artean holakorik asko ikusten. «Ertiak gizonaren ahalmen, aginte eta sorkari bat dira. Imajinazioa, hoi en bizi-ndar nagusia denez, aldi oro jainkotzat jo da»: Jakob Burckhart.

4.—ZENBAIT BERRI.

Hona hemen «Asociacion de Artistas Plasticos»-ek argitara duan «Informearen» zati bat; hontan Peninsulako 500 margolari eta zizelarik Exposición de Bellas Artesera beren obrak ez bidaltzeko erabakia zergatik hartu duten adierazten da: «Ermoki uste dugu Direccion General de Bellas Artesek bere oinharriak gogoan hartu eta ez duela ahaztu behar baldin bada izan, eta Administrazioaren erakunde baldin bada, artistei eskerrak dala eta ez alderantziz. Lehenengoz plastiko ertilariak hartu gera gizartearekiko eta geure barnekiko ditugun bete beharretaz eta ez dugu gizarteko ero, bohemio eta bakartiak izaten jarraitu nai. Lan egiten ari geran eta geure eskubide eta bete bearrak ustez ditugun gizonak gera eta bere ondorio guziekin aurre emateko gertu gaude».

Artista hauek artean, gure Txillida bat izan da. EDORTA KORTADI

ENTZUN, GIPUZKOARROK!!

«LO-GELA SALMENTA IKUSGARRIA»

200 ereduz gora aukeratzeko

Sal-neurri guzitarikoak. Mailla guzitakoak.

SAL-NEURRI AUKERA IZUGARRIA!

Sari ta Esku-erakutsi garrantzitsuak.

Gipuzkoa ta Nafarroako jendeari eskeiñia bereziki.

Errietara eramatea ta etxetan antolatzea.

UTSEAN! DEBALDE!

Epeak eta merkatzeak

AMUEBLADORA COMERCIAL 'HISPANIA'

SAN SEBASTIAN

Moraza, n.º 3 eta n.º 14

San Marcial, 12

IRUN

B I L L A B O N A

aristegi

ARRANDEGIA

RAFAEL BENGOTXEA

Santiago, 4

Urrutizkiña: 69 13 66

BILLABONA — (Gipuzkoa)

BENGOTXEA

Garajea

Beribil-eskola — Garbiketa ta koipetzea
Goma-salmenta

Nueva, 32

Urrutizkiña: 69 11 74

BILLABONA - Amasa — (Gipuzkoa)

KEMEN, s. l.

MEKANIKO LANTEGIAK - EGITAMU - ARAUZ EGIÑIKAKO ZATIAK

Agaitz Auzoa

Urrutizkiña: 69 12 55

BILLABONA — (Gipuzkoa)

TXIMIST - INDARREZKO LANTEGIAK

«ARGI-ETXE»

Bobinatzeak — Industri-eraketak — Berezgintzak makiña-tresnetan
Konponketak — Etxoletako ta kanpoko argi-ipintzeak e. t...

Tximist — Indar aundi ta txikiko salgaiak

Elbarrena Auzoa

Urrutizkiña: 69 12 62

BILLABONA - ZIZURKIL — (Gipuzkoa)

«GUZIONA»

EROS-SALMENTA ALKARTASUNA

Kale Nagusia, 17

Urrut.: 69 13 54

BILLABONA — (Gipuzkoa)

FRANTZIZKO ITXASO

FRANTZIZKO ITXASO
SASKI - NASKI SALMENTA

Nueva, 34

Urrutizkiña: 69 11 76

BILLABONA — (Gipuzkoa)

LEIBI

MEKANIKO LANTEGIAK
EGITAMU - ARAUZ EGIÑAK

Bordatxo Etxea - Amasa'ko Bidean

Urrutizkiña: 69 11 68

BILLABONA — (Gipuzkoa)

«ALAS» S. L.

ELEKTROMEKANIKO MAKINAGINTZA
MOTORREDUKTOREAK

Urrutizkiña: 69 11 24

BILLABONA - ZIZURKIL — (Gipuzkoa)

«ARANBURU» ARDOAK

TXIT EDERRAK ETA GOXOAK

Santiago kalea

Urrutizkiña: 69 13 24

BILLABONA — (Gipuzkoa)

ALBIZU ETXEA

OINETAKOAK

EIZE, ARRANTZA TA KIROLETAKO SALGAIK

Urrutizkiña: 69 12 07

BILLABONA - ZIZURKIL — (Gipuzkoa)

«ONGI ETORRI»

JATORDUAK ETA GELAK

Urrutizkiña: 69 11 97

BILLABONA — (Gipuzkoa)

ERAMAN - EKARRIAK

BELDARRAIN

Urrutizkiña: 69 12 09

ZIZURKIL — (Gipuzkoa)

SESMA'TAR JOXE

TORLOJU - LEGUNDUAK — ERA GUZIETARIKOAK — EGITAMU
ARAUZ EGIÑAK, ALTZAIRU TA BURNIKIETAN

Urrutizkiña: 69 12 86

BILLABONA - ZIZURKIL — (Gipuzkoa)

'Laskibar' Jatetxea

EUSKAL-SUKALDE AUKERAKOA

Nun-naiko janariak - Bar amerikarra

Gela zabalak - Baiñu ta berogarriak

Inguru ta lorategi zoragarria

Carretera General Hendaya-Madrid

Urrutizkiña: 69 11 84

IRURA-TOLOSA (Gipuzkoa)

Iru Aldeta

JATETXEA

Urrutizkiña: 69 12 97

BILLABONA (Gipuzkoa)

Regaso

TALLERES LECUONA

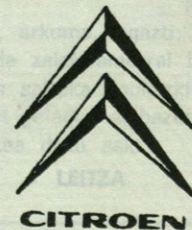
J. Lecuona Sarasola

BERRIAK, SALMENTA, BAIKUNTZAK, OLIOETZEAK,
KONPONKETAK... LANGILLE ARTARAKOAK.

General, Km. 21

Urrutizkiña: 69 13 39

BILLABONA — (Gipuzkoa)

CITROEN

ESTABLECIMIENTOS FERRETERIA

ayestaran
DONOSTIA

BURNI - SALGAIK

Urbietta, 25

ELECTRODOMESTICOS

ETXERAKO ELEKTRO-
TRESNAK

Urbietta, 27 - Isabel II, 2

RAILITE

LEGEZKO

ZABALTXAILLEA

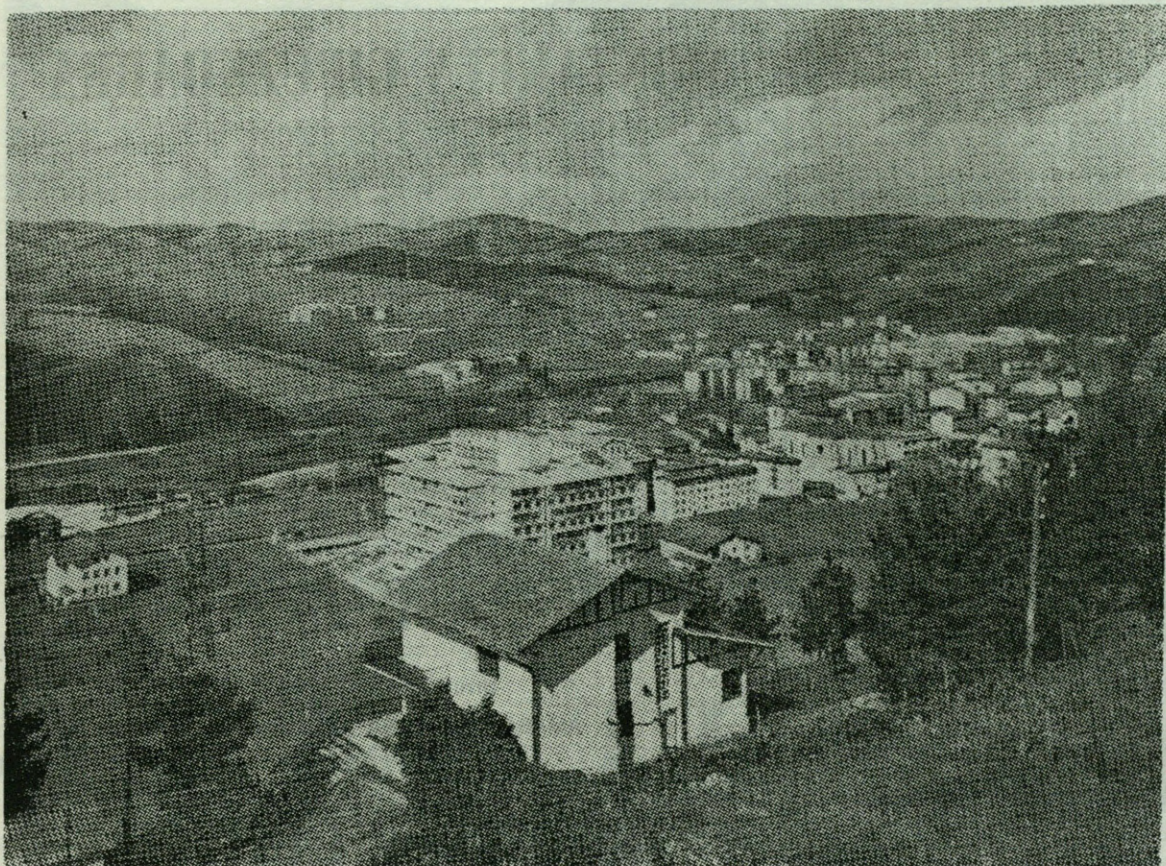
Aldaconeja, 4

Urrutizkiñak:

4300 ta 26787

B I L L A B O N A

Gure erriko kondaira

Donosti'ko Caja de Ahorros Municipal'ak txalogarri dan ekintza artuaz, Gipuzkoa'ko erri nagusienetako kondaira argitaratu du, erri bakoitzarentzat liburutxo bat sortuaz.

Gure erria dala buruz egin dan liburutxo Sebastian Insausti jaun apaizak egindako lanaren bidez sortu da. Argi ta garbi azaltzen dizkigu Billabona ta Amasa'k sortu ziranetik gaur arte izan dituzten artu-eman ta gora-bera nagusienak.

Sebastian jaun onek gure artean apaizgintzan ainbat saiatu zanean

eta orain erriaren kondaira argitaratzen duanean erakusten du baduala Billabona ta Amasa'rentzat maitasun berexi bat. Eskertu bearean gera noski.

Euskalerrria ez degu bere kondaira, edo istoria, ageri-agerian utzi duan lurraldetakoa. Beren eginkizunaren berri ematerakoan zurrak izan baiziran gure antzifakoak. Orregatik, pozik irakurria izango dala uste det idazki au lengo ta oraingo berriak agertzen dizkigulako eta utsean (erregalo) emango digutelako.

Erri zale

ONGI ETORRI!

Berriro, Santiyo jaiak ospatzera goaz.

Programa edo agerkaia irakurri degu ta oso jai-aldi egokiak eratu dituzte, uri-batzarrak, ta gazte talde batzordeen artean.

Urtero bezela, gure lanak alde batera utzi ta, opor-aldi txiki bat artuaz, erriko jaiak ospatzeko gertatu gera.

Izan-ere, urte osoa lan ta neke artean igaro ta, zerbaiten atsedean bear du gorputzak. Ta baita adimenak ere atsedendu bear du. Beraz, egun batzuez, lan ta buru-austeak alde batera utzi, ta jaiak, jai bezela igaro ditzagun...

Orretaz, Billabona'ko biztanle guziori lerro oien bidez, opa dizuet jai-aldi alaitsu ta osasunez igaro ditzazutela, ta erbestetik inguratzen diran guziei.

¡ONGI-ETORRI!

URBIDE

XEETASUN LABUR BATZUEK

BILLABONA ta AMASA zarra, elkarren ondoan bizi dira. Amasa, auzo zarra ta Billabona, aren seme gaztea bezela. Erri-jaiak datozen bezela, zerbait esan nai degu erri onen inguru.

XVI'garren gizaldi osoan jardun ziran, errietako sukaldeak izendatzen. Orduko paperetan, Billabonak amaika sukalde zituan, eta Amasak amairu. 1615'garren urtean Amasak "villa" izena iritxi zuanean, 132 auzotar zituan. 1619'garren urteko Batzar Nagusietan, lengo amairu sukaldeekin jarraitzen zuan. Sukalde bakoitzak ezto auzo-gizonen zerrendarik adierazi nai. Ona emen nola geitzen joan zan erriko bizilagunen zerrenda.

1586'garren urtean, seireun bizilagun zituan. 1897'garrenean, 1.462. 1900'garren urtean, 1.787 bizilagunera iritxia zan eta 1967'garrenean, 2.665 bizilagunetara iritxi eldua ikusten degu.

Ala ere, kontuan artu bear degu, batzutan kontuak ez ditugula garbi ikusten. Elizetan eskeintzen zaizkigun kontuetan, beste zenbakiak ikusten baititugu. Auetan irakurtzen degunez, erriak (Billabona ta Amasa barruan sartuta, noski), 96 etxe dituala, esaten zaigu, ta 90 basarri. Gorosabel'ek kontatzen digunez, bere denboran kale berriak etxe bakanen bat besterik etzuala. Kale au, kaminuaren atzean zan, len Iri-Gibel deitzen zitzaion auzoan. Gorosabelen Itzegia, 1882'garren urtean atera zan.

INDUSTRIA

Langintza, ola zar eta erroten bidez moldatzen asi zan. Zizurkil'go San Millan etxekoa zan Agaraitz izeneko ola. Beste bat ere bazan, Zorrodore izeneko. Len, Yeratagi izena batzutan; Etxaondo izena bestetan ematen zioten.

1785'garren urtean au irakurtzen degu: "Ba dira kale erdian lau sutegi, aingurak egiteko jarriak. "Lardizabal'dar Andres'ek, Amasa-ola ondatu zanean, beste sutegi bat jaso zuan, Olaederra izeneko, Karrera Martiñen begipean. Gorosabel'ek esaten digunez, Arroa izeneko erroten uraz baliatzen zan sutegia. Gerora beste lantegi bat jaso zuten 1858'tik 1860 bitartean. Au, gaur Subijana ta lagunen lantegi biurtu da. Andik urte batzu-

etara jaso zan "La Salvadora" izeneko paper-lantegia.

Gaur, lantegien aidea geitzen eta indartzen joan da. Eta onela kontatuzakegu Billabona barruan lantegi auk:

Burni-lantegiak: amaika, 543 langillerekin. Kimikak: lau lantegi, 27 langillerekin. Paper-lantegiak: Bat, 107 langilleduna. Oialezkoak: bat, 86 langilleduna. Irarkolak: Bat, 13 langillerekin. Aroztegiak: bi, 7 langillerekin.

ERRI-IRAKASKINTZA

Gorosabelek dionez, 1862'garren urtean aur-eskola bat bazan mutikoentzako; ta beste bat neskatillena. Biak erriak ordaintzen zituan. Gaur besterik da.

Amasak mutiko eskola bat eta neskatil-eskola bat dauka.

Billabonak eskola auk ditu:

- 1.—"Fleming" eskola, 280 nexka-mutikokin.
- 2.—Batxiller asiera egiteko. Jesusen Biotzaren Ikastetxea, 1951'garren urtean irikia, 63 ikaslerekin.
- 3.—Gurutzearen Alaben ikastetxea, lenbizi Amasan antolatua, ta gero Billabonara jektia, 1925'garren

urtean. Ikastetxe onetan, 149 neskatillek lenengo irakaskintza ikasten dute. Ta 64 neskatxak batxilleratu asieraz jabetzen dira.

Billabona-Amasak poz aundia du, gaur duten aurrerapen auel begira. Ta orain arte egindakoak, gerorako bide ta akulu izan bear du.

Erri-xeme

Bodegón

Alejandro

Alejandro'ren Bodega dago Donosti'ko txoko baten, bein ezagutzen dutenak zintzo dakite aruntz joaten. Nai dan aukera ba-dezu beti jaten bezela edaten, oberik ezin arki ditek merke ta ondo ematen.

Fernán Calbetón, 4
DONOSTIA

MUEBLES

URRETAVIZCAYA

1920'an sortutako etxea

ERREDIZAK - EDERGALLUAK

EGIN - GAIK eta AURRE - KONTUAK

POSTAS, 46

GAZTEIZ (Vitoria)

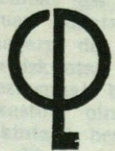
Landela-erramintak — Lan-tresna guzietarikoak — Galtzairu kalibratuak — Leunketa gaiak

F ERRETERIA U NZETA

EIBAR. Apartado 18. Ibarrecruz, 14

Urrutizkifia: 71.000

AURRERATU EZAZU
lagilleen Kutxan

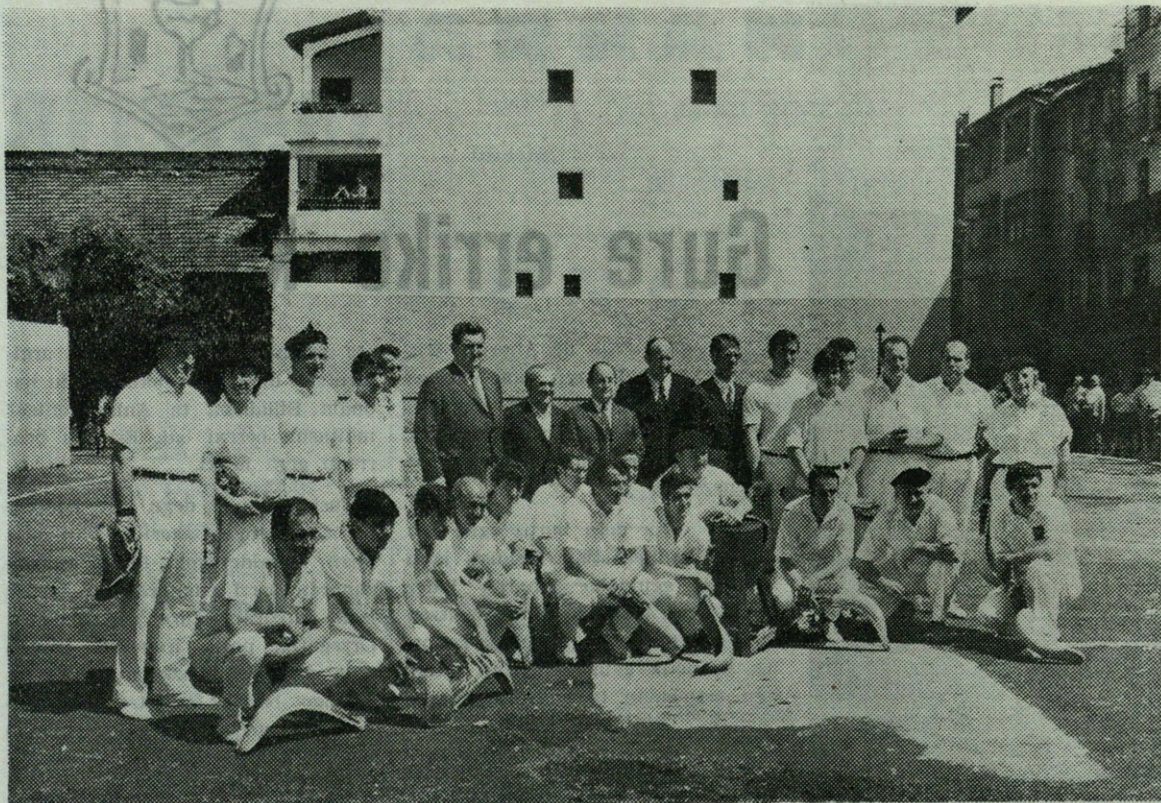
CAJA LABORAL POPULAR

Illero milloi bat zozketan
Diruarentzat (rentabilidad) aundia
II ontan bakazio zozketa

BILLABONA

B I L L A B O N A

Etxenike'ri egindako omenaldi egunean, bere ingurura bildu ziran, pelotazale ta pelotari talde bat.

ETXENIKE, PELOTARIA

Joan dan ekainaren 14'an, erreboteko pelota zaleak, omenaldi maitekorra eskeñi diote Etxenike'ri.

Bidasoaz aruntzidik, talde aundia sortu zan, beren lendakari Darmondrail Jauna buru zutela. Gure aldetik, asko izan ziran ta aien artean, lendakari dan Puigvertz Jauna, Fernandez Iriondo - Abril - Rekondo - Lopetegi, trabao.

Esan dezagun zer ta zenbat lan egin duan Etxenike'k pelota jokuan alde.

217 partida jokaditu eskuz.

150 partida errebotean (eun ta berrogei garrena, omenaldi egunean).

Alkar-izketa bat egin det Karlos'ekin ta onela mintza da.

"Nere gogo-naia da autenuztea.

Erautzun diot.

Ez dakit Karlos, bañan iduritzen zait, zail izango dezula erabat uztea. Orrenbeste urtean jardun ta, bat-batean utzi? Zure zaletasunaz ez dira orren errez monperatuko.

—Ala ezango da, bañan garaia iritxi da txanda egiteko.

—Ea orain, gaztedi jatorra degun ezker, dei eginten, diet ia zefiek jasotzen dun, zein jabetzen dan Karlos'ek uzten dunean "guan-tea".

Esan degun bezela, garagarrikak 14'garrenean egun bete-betekoia igarogenduan, ta berreun bazkaldar inguratu giñan maiara.

Bazkal-ondoan, opari ugari eskeñi zitarkion omenaldi egun onetan, orrimengarri bezela.

¡Karlos, zorianak berriro!

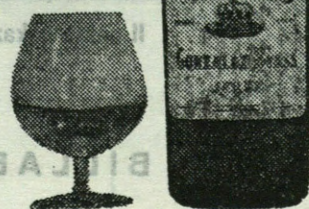
SOBERANO

Ai... ta alako
gizonentzat,
ala ere!

GONZALEZ BYASS

BAI, EDARI APARTAI

RABGO SH1

MONTAKETA GIPUZKOARRA

MONTAKETAK ETA EDOZER KONPONKETA
ARROBIETARAKO BEREZIAK

Nueva, 54

Urrutizkiña: 69 12 42

BILLABONA — (Gipuzkoa)

MEKANIKO LANTEGI LAGUNTZAILLEAK

J. M. JAUREGI

MAKIÑA BEREZIGINTZA

Elbarrena Auzoa

Urrutikina: 69 13 13

BILLABONA - ZIZURKIL — (Gipuzkoa)

«ARANZABI» JATETXEA

Urrutizkiña: 69 12 22

AMASA - BILLABONA — (Gipuzkoa)

“ARRASTOA” LANTEGIAK

ARDAZGINTZA EDO MANDRINADORA LANETAN BEREZIA

«Aitari esker» Etxea - Elbarrena Auzoa

Urrutizkiña: 69 13 32

ZIZURKIL — (Gipuzkoa)

«PASUS-ENE»

BAR - JATETXEA
BATAIO TA EZKONTZA JATORDUAK

BILLABONA - ZIZURKIL — (Gipuzkoa)

“ORMAZABAL”

OINETAKOAK ETA ELEKTRO-TRESNAK

Nueva, 26

Urrutizkiña: 69 13 68

BILLABONA — (Gipuzkoa)

JAUREGUIBERRI

LANTEGIAK

ERANTSIKETA ELASTIKU TA ORZDUNAK

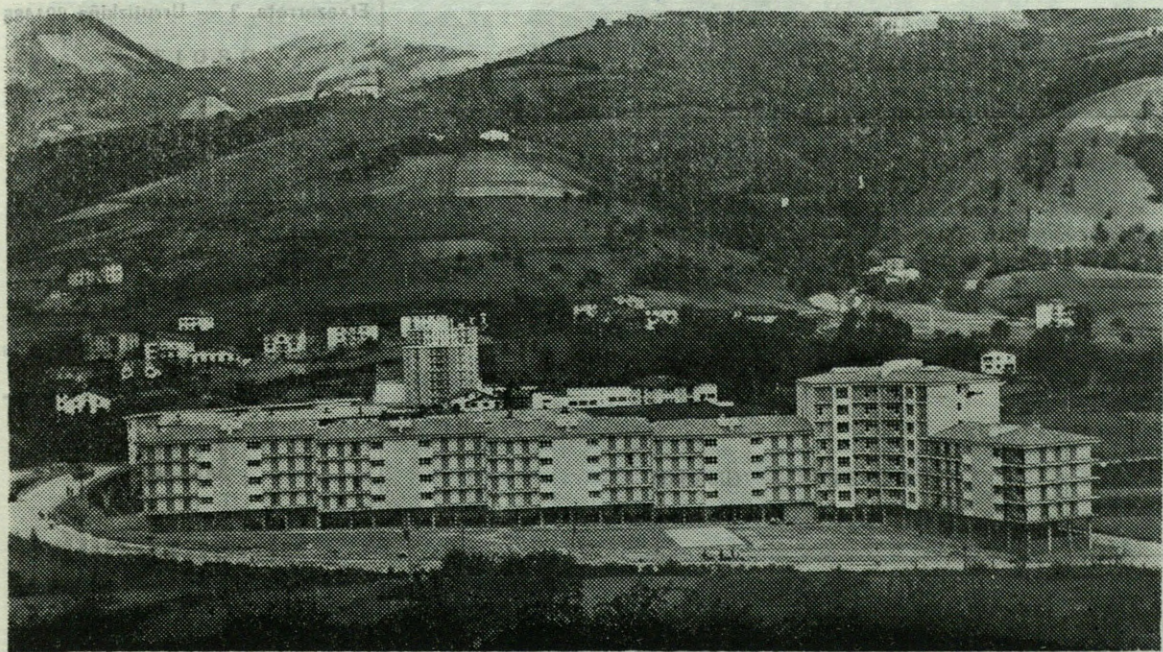
NEURKETA ZEATZETARAKO ORTZ-TAILLAKETA

Urrutizkiña: 69 12 18

BILLABONA - ZIZURKIL — (Gipuzkoa)

ORDIZIA

Ordizia zabaltzen eta azitzen dijoa. On, emen bere auzo berri bat: Oterifia.

(Foto Josetxo Marin)

Ikastola, Jakintza, S. A., eta Jai Alai

—Ikastola-etxea 4 milloi 250 mila peza balio du.

—“Jakintza, S.A.”, euskal kultura piztutzeko taldea.

Ordu pare batean lagun onak egin nitun Ordizian. Don Joakin erretorearen bidez eta ikastolan galdetuaz ezagutu nituen Ordizian egiten diran lan interesante eta elkarte batzuek.

Lan oietako batek “Jakintza, S.A.” izena du. Elkarte onen gain Lonbide eta Gaztañaga jaunak itzezin zidaten. Elkarte edo soziedade au orain dala urte bat ageri zan, eta bere asmoa euskal kultura pizkortzea da. Bere lendariziko lana ikastola etxe egoki batera eramatea. izan da. Ortarako Karmeliten etxea erosi dute, monjak Donostiara joatean. Iru bizitzeko etxe galanta da, eta gelak aundi eta argiak. Ondo antolatua, ikastola ontan bosteun aur artu lezake. Bañan, jakina, da, orrelako etxe batek diru asko balio du: lau milloi eta laurden inguruan. Diru au bilzteko “Jakintza”k erriaren laguntza eskatu du, eta baita ere arkitu. Ordiziak orain arte ikastola eta euskal kultura arazoak bereak egin ditu eta, piskanaka, bear dan dirua jasotzen ari dira. Ikastolak iru kurso daramaki irikia, bi aurrenak gela txiki batean eta azken kursoa etxe berrian. Datorren kursoan 220 aur izango dira ikastolan, eta bertan sartzeko euskera ezagutu bear da. Emen problema batekin arkitu dira: euskeraz ezer ez dakitenak ere nai dute ikastolara joan. Orain arte au ez da posible, bañan datorren kursoan, beste kolejiotara joaten diranentzako, ikastolak egunero ordu bateko klase bat jarriko du. Aurrentzako klaseak aparte, Ordiziko ikastolak badu gazteentzat gau-ikastola. Iru-rogeinbat asi ezker ogeinbat inguruan bukatzen dute kursoa. Au penagarri da, bañan gure errian, gure izkuntza ikasteko, zailtasunak erreztasunak baiño geiago dira.

Ikastola oinarria bezela artuaz, “Jakintza” beste lan batzuk bete nai ditu: euskal kultura izketak, dantzari taldeak, txistu taldeak eta abar. Lan ontan “Amets-Bide” tal-

dearen laguntza izango du. Fraille-ren kolejoak nai du ere euskaren alde zerbait egin.

ELKARTE BERRI BAT

Ordizin elkarteberriena “Jai-Alai” degu. Leen ikastola zegoen tokian gertuta izan da. Orain dala bi illabete irikia izan da eta irurogei sozio ditu. Beren asmoa: pelota kirola Ordizian pizkortzea. Orain arte pelota, oso motel dabil erri ontan. Frontoi munizipala zarra eta des-egokia da, eta, kirol au barruan norbaitek zerbait egin nai balinbadu, erritik kanpora joan bearra du gutxienez. Zer egingo du “Jai-Alai” elkarteak onen aurka? Pelotazaleak bildu eta kolejiotan torneo batzuek antolatu, aurak gure kirola maite dedin Bañan

asmo aundiena pelota eskola bat jartzea da, eta pelotari bat maixu. Beste erri batzuetan, Irunen bezela, ba dira orrelako eskolak, eta beren asmoak ederki betetzen ari dira. Bere bidea ondo jarraitzea nai diogu “Jai-Alai” elkarteari.

Mendigoizaleak badute ere beren elkarte. Lareun lagun dira eta igandero eta jai egunetan beren ibilketak dituzte. Aur askok aurtun 5.000 metroetik 10.000'era egin dituzte, eta gazteagoak zer esanik ez. Edozein jaletan mendira joaten bazerate, Ordiziako mendigoizaleak arkitzea ez da zaila izango. Kirol aldetik “Esperanza” elkarte ondo lan egiten du. Ikusi degunez, Ordizian aspertzea zail xamarra da.

Xabier Arcelus

MERTZERI ETXEA

OLATZ

GAZTAÑAGA AIZPAK

Santa Maria, 25

Urrutizkiña: 88 12 69

ORDIZIA — (Gipuzkoa)

Nadal Kartoigintza

USAI-GOZODUN ETA BONBOI GOZODUN KUTXATILGINTZA

Etxezarreta, 10

Apartado, 7

Urrut.: 88 11 58

ORDIZIA — (Gipuzkoa)

OKINDEGI TA JAN-EDAN-GAIK

AGIRRE

Santa Maria, 13

Urrutizkiña: 88 13 18

ORDIZIA — (Gipuzkoa)

ERRIKO SEME ARGIAK

Asko dira Ordizian jaio ta munduan bere izena argitu duten gizonak. Or dabilte izen oiek liburutuan, eta geiago nai duanak, or dauzka Etxegarai ta Muxikaren lan berezian. Guk emen aitatu nai ditugu nagusien batzuek, beren abizen eta deituren ariora. Ona batzuek emen:

ABARIA ESTEBAN

Onek jaso zuan 1701'garrenean, Bergarako Santa Marina elizako dorrea. Beronen izena or degu Etxe-Eraikilleen artean, liburutuan.

ABARIA TA IMAZ ESTEBAN JOSE

(1770?) Kalatrabako Zaldun, Inditako Batzordeko kapa ta ezpata-gizona, ta Batzorde bereko Kontaduriko Arretaartzaille —1655'garren urtean, Itxasoko kapitana— agiria iritxi zuan. Kargu aretan ibilli zan bere ta Erregeren onztietan. 1681'garren urtean Oran askatzeko egin zan gerratean, tarteko izan zan.

ABARIA JOSE

Kalatrabako Zaldun, Tratu-Etxeko lendakaria, ta Inditako Batzorde ta Kamerako zarrena. Ordizian, bere anai birekin batera, 1776'garren urtean, gari-gordailu bat jaso zuan, eta erriko neskatzentzat dote-laguntza ere antolatu zuan.

AMEZKETA JUAN

(Amazazpigarren gizaldikoa). Erregeren Sekretarioa, Justizi ta Kamerakoa.

ARTEAGA BERNARDO

Italik gudate askotan gaillendu zan, koronel mailako zala.

ARTEAGA BERNARDINO

(XVII gizaldikoa). Probintziko ordezkaria Kortetan eta Juntetako idazkari nagusia.

ARTEAGA GASPAR

1656'garren urtean, Santiagoren Ordenan sartu zan.

ARTEAGA JUAN

Santiagoren Zaldun. Italiako guda-ketetan nabarmendu zan. An il zan 1630'garrenean.

ARTEAGA JUAN ANTONIO

(XVII Gizaldikoa). Kanpoko Maestre ta Santiagoren zaldun.

ARTEAGA LUIS

(XVII gizaldikoa). Jakako gobernadore ta teniente general izana.

Ta abar eta abar... Arritzekoa da nolako zerrendak bildu ditezken, Ordiziako semeen artean, itxasoan nagusi ibilliak, erregeren kargurik aundienetan lanpetuak eta lurreko gudaalburu izena irabaziak. Or daude, Txintxurretarrak, Ezeiza ta Gorostazuarrak, Etxeberria-

tarrak. Isasaga, Lardizabal, Kaskai-bar, Mendiola, Muxikarrak, Otxoatarrak, Olsagasti, Otamendi, Zabala ta Zubillaga... Zein baiño zein, bikainagoak eta banan banakoak.

Aukeratzan asteko eztago astirik. Baiña lan ontan aitatzeokak, bi arkitzen ditut, oso gure gogokoak diranak. Lenengoa, Pujana'tar Jose Lorentzo. Onek Iztuetaen dantza-eskola jaso zuan, Olano mai-xuaren eskutik. Artu zuana gero, berak gorde zuan etengabe, gipuzkoako dantza jatorren irakaskintzan maixu izanaz. Probintziko erri-rik erri, dantza-taldeak antolatu ta eskolatzen saiatu zan bere seme Kandidok laguntzen ziolarik. Elkanok kaleko lenengo etxean agiri da oroitarri bat Donostian. Andik dakigu, 1868'garren urteko abuztuaren 10'an Jaio zala.

Ta ordiziar guzien artean ezagunena, Urdaneta Andres izan degu. (1507-1568). Ordiziak bere seme argi onen oroitzagorde nai izan du, 1904'garren urtean, Euskal Feste-tan jaso zion irudiaren bitartez. 1525'garren urteko Loaisa-Elkano'ren itxas-ibillian tarteko izan zan lenbizi. Gero, praille agustindarra izan arren, Legazpiren Filipinase-tarako gudarien artean joateko aukeratu zuten. Beste askok egin izan etzutena, burutu, ta berriro Mexi-kora itzuli zan garaille. Emen il zan 1568'garren urteko uztaillaren 3'an. Onenbeste semeargi emandako erriak, merezi du Golerriko uriburu izatea.

Txindoki

Juben Etxezarreta

BILDU TA MERTZERI SAL-ETXEA

Urrutizkiñak: Langelakoa: 88 10 18

Almazenekoa: 88 12 39

Kale Nagusia, 22

ORDIZIA

(Gipuzkoa)

«ORDIZIA» LANTEGIAK

Munduate'tar Juan Migel

«Alfa etxeko Nekazaritzako Makinak. Zerraeragikiñak, beiak eraxtekoak, xetzaileak, plastikozko «siloak», Artzai-elektrikuak, erregiatzekoak, aize-berotzaileak. Igari-lekuak girotze-koak.

Carretera de Zaldivia

Urrutizkiña: 88 10 37

ORDIZIA — (Gipuzkoa)

“SUKIA” Eraman - Ekarriak

EGUNERO BEASAIN'DIK DONOSTIRAKO ENKARGUAK

ESPAÑIA GUZIRAKO ZAMA - ERAMANAK

Urrutizkiñak: Donostian: 18187 ta 14722

ORDIZIAN: 881360 ta 881234

ORDIZIA — (Gipuzkoa)

GABIONA PIRRRINKAK

GABILONDO'TAR PATXI

Pirrilaketa birla-bidez eta bertako ta kanpoko alper-arriak.

Esku-leku ta eustarri ta gordailuak, uztai elastiku ta abar.

Industri - salgaiak.

Maribaratza, 10

Kanpoko salgaien zabaltzailea, 28.206'garrena

ORDIZIA — (Gipuzkoa)

Urrutizkiñak: 88 12 58 ta 89 12 36

Gráficas «Aralar»

F. GARIN

IRARKOLA — LIBURUTEGIA — PAPER - DENDA

ORDIZIA — (Gipuzkoa)

BURNIZKO LANGINTZAK

MARGALVIL

PERTZAGINTZA ZABALA — BURNIZKO — AROZTEGIA ETA

TRESNERIENTZAKO KUTXAK

Urrutizkiña: 88 10 30

ORDIZIA — (Gipuzkoa)

GRAFICAS MARQUES'EN ONDORENGOAK

KARTOIGINTZA

Urrutizkiña: 88 10 28

ORDIZIA — (Gipuzkoa)

EDERRA ESKU-LANAK

ORMAZABAL'DAR JOSE MIGEL

Eskoletako salgaiak — Zurezko ta plastikozko kutxatillak — Lan-tresnerako

Tornu-lanak zurezko kerten, esku-leku ta beste tresnak egiteko

Urrutizkiña: 88 10 39

ORDIZIA — (Gipuzkoa)

Martínez Jatetxea

EZTAI ETA BATAIOTARAKO JATORDUAK

MOKADU GOXOAK

★

Santa Maria, 10

Urrutizkiña: 88 11 58

ORDIZIA — (Gipuzkoa)

«TXINDOKI»

bar

Etkezarreta, 3 — Urrutizkiña 891485

— ORDIZIA —

(Gipuzkoa)

Txindoki eta Murumendi'ko

Egaletan zera bizi.

Orregatixek ain txukinkiro

Izena jarri ORDIZI

Zu beti deika dagoanaren

jai egunaren kutizi

euskaldunontzat «Bar Txindoki'k» du

Luis**Balenziaga**

JOSTUNDEGIA

Zumarraga'n — Sekundino

Esnaola, 35 — Enkarguetarako

Santa Maria, 8

Urrutizkiña: 88 13 45

ORDIZIA — (Gipuzkoa)

Felix Etxabe, S. L.

Apartado, 23

Urrutizkiña: 89 17 54

ZALDIBIA — (Gipuzkoa)

SUKALDE TARAKO ERREDIZAK

Formikazko armario, maai eta aulkiak. Erakusketa andia eta EDERRA ZALDIBIKO LANTEGIAN.

ZATOZTE IKUSTERA

U Z T U R R E TOLOSA

Concesionario

CHRYSLER
España, S. A.

ORDIZIA

BURNIKI - LANTEGIAK

Martín Gaztañaga

PERTZ AUNDI TA TXIKIAGOAK

Altzairu ta burniak urtzeko nolanaiko ontzi ta tresneri guziak, labe eroxoak eta abar...

Apartado n.º 19

Urrutizkiñak: 881487 - 881128

Burnizko eralguntza-egitamu ta lanak.

Erdoitu-eziñeko pertzak eta aluminiozkoak.

Eredugintzarako berezko eralguntzak.

ORDIZIA — (Gipuzkoa)

Ernani'n: Izpizua, 15 eta 19'an

Urrutizkiña: 50 10 54

ORDIZIA'N: (Lantegi-ondoan)

Urrutizkiña: 881192 - 881116

(GIPUZKOA)

ORDIZIA

ERREDIZAGINTZA — MUEBLERIA

— 1933'garrenean sortua —

ERAKUSKETAK

ORDIZIA

BIZILAGUNAK ETA DIRUKETA

Lurralde batean diran bizilagunak eta aiek beren bizibidea antolatzeke esku-artean duten dirua, elkarrekin lotuta dihoazen bi kontu dira. Diruz ondo dabillen eskualdea, jendez ere bete egin oi da. Izan ere, lurralde batean lan-bide ta irabazi ona degunean, bertako semeak ez dira beste lurretara ateratzen; eta bide batez, kanpoko jendea, irabazi-billa ta lan-billa, lur artara inguratzen dira. Au askozaz geiago gertatzen da, ORDIZIA'ko erria bezela, erriren bat onenbeste aunditzen danean.

BIZILAGUNEN GORAKADA

Aro berriaren asieran, amaboskarren gizaldi aldean Ordiziak bosteun bat bizilagun izango zituan. Arrazkero, erri au, beti ere jendez ugaltzen ari izan da. Lenbizi astiro eta gutxi-gutxika; baiña joan dan gizaldi-azkenetik onera, azkarrago.

1857'garren urtean Billafrankak 1.115 biztanle zituan. Auetatik 490, gizakumeak ziran; eta 616, emakumeak. Gorabera au, dirudienez, gizakumeak eritit kanpora atera bearrean arkitzen zirako-edo, sortu zan, noski.

Gerotxoago, asi zan Euskalerriko industri-aroa indartzen, eta arekin batera, bizilagunak ere geitzen asi ziran Gipuzkoa guzian eta Ordizian bertan. Baiña Ordizian, Gipuzkoan alako bi ugaltzen joan zan jendetza berria. Ikus nola:

Urteak	Biztanleak	Ordiziako jendetza	Probintzikoak
1900	1.421	100	100
1910	2.318	163,2	115,7
1920	3.059	215,4	132,0
1930	4.423	311,4	154,3
1940	4.335	305,2	169,4
1950	4.796	337,7	190,9
1960	6.800	478,8	244,2
1965	8.344	587,6	289,0

Zenbaki oiek berez itzegiten dute, gu alperrikako jardunetan luzatzeko. Gerrate denboran bakarrik gutxitu zan jende-geitze au, 1936'tik 1939'ra bi-tartean, Urte auetan zerbait gutxitu egin zan Ordiziako biztanle jendea.

ERRIKO DIRUKETA

Antziñako gastuak, auzokoen artean banatuaz jasotzen ziran, Sei illa-betetik sei illabetera, auzokoen artean banatzen ziran ordaindu bearrak. Onera jasotzen ziran, erriko gastuak eta probintziari eman bear zizkiotenak. Noizean bein, alako gastu bereziak ziranen, beste nolabait moldatzen ziran ordainketarako.

Amazazpigarren gizaldian sartu ziran, zerga edo kontribuzio «zearka-koak» edo «derechos de consumo» izenekoak. Auek, janari-edari ta era-biltzen diran jantzi ta beste gauza askori ezartzen zaizkienak dira. Adibidez: 1621'garren urtean erriak 3.478 errealean irabaziak jaso zituan, ba-kallauari, olioari, baleari ta ardoari jarri zitzaizkien zerga edo kontribuzio-tatik. Iru ardangelen salketa, errotaren alogera ta larre batzuen aldera ere jaso zan zerbait.

XVIII'garren gizaldian lurrari ta araeiari ere bere ordain-txartela jarri zitzaion. Edari-kontuan izan ziran gorabera batzuek, eta Erriko etxeak, airesietatik kanpora ogia erretzeko labe-etxe bat jaso zuan. Alde ontatik ere aberastu zan erria.

Edariengatik ordaindu bear zana, geitzen joan zan urtetan. Onela, 1829'garren urtean, ardo-zergak 5.33 errealeko irabazia sortu zuan. pattar pran-tzesak, 1.500 errealeko irabazia ekarri zien; naparruko pattarrak, berriz, 1.200 errealeko dirutza. Beraz, edari aldetik bakarrik, bi gizaldi lenago ja-sotzen zan irabazia baiña bi aldiz geiago jasotzen zan errian, 1828'garren urtean, 1.100 bizilagun zituan Ordiziak.

Ala ere, erriko etxeak bereak eta bi asmatu bearra zuan bere gastuei erantzuteko. Erriko Etxea jasotzeak, zor aundiak leporatu zizkien. Auek 1848'garren urterarte etziran kitatu al izango. Ta batez ere prantzesen kon-

trako gerrateak sortu zizkien zorrik aundienak. Gerora gastu oiek ugaltu ziran, karlisten gerratea zala-ta etzala. Onela, Aiuntamentua zorretan egon zan emeretzigarren gizaldi osoan. Gauzak onela ziralarik, Erriko Etxekoak, erri-zor guziak batera ekarri ta aiek ordaindu al izateko, diru-txartel bat-zuek zabaldu zituan. Txartelak 400 ziran eta bakoitzak 500 pezeta balio zituan. Txartel auen erostunei euneko bosten etekiña ta korritua eskeintzen zitzaion.

Gure gizaldi onetan oso gora igo da erriko diru-eskea. Azkenengo erri-gastuen kontua, 7.500.000 pezetakoa izan da 1968'garren urterako.

ETXE BAKOITZEKO DIRUTZA

Orain arte esan ditugunak, Erriko Etxeak esku-artean zituanak ziran. Ortik kanpora, etxe bakoitzekoak esku-artean zituanak aiatatu bear dira. Geienak, nekazaritzaren irabazietan oiñarrituak zeuden. Ala ere, lurrak etzitan bizilagun guzien premiak betetzen, eta Ordiziako semeak or-emen zabaldu bear izaten zuten, beren aotara zerbait eramateko. Komertzioak ere, bizibidea sortzen zien.

Emeretzigarren gizaldi-asieran, «Diccionario Geográfico»k esaten digunez, erriko lurrak, malkorrek izan arren 1.800 gari anega ta 2.600 arto anega ematen zituzten. Frutak ere, batez ere aranak, bere etekiña ekartzen zie-ten. Ganadutan, ardi, bei ta txerri taldeak ere ba-zituzten. Ez ala zaldi askorik. Oria ibaian ba-zan arraia ugari amorrai, aingira ta abar. Indus-tri guzia, telare ta arotz batzuek ematen zutena besterik ez.

Emeretzigarren gizaldi-erdian asi zan Industri-gorakada Ordizian. 1871'ga-rren urtean argitaratu zan «Guia de Guipuzcoa»k, poxpolo lantegi bat besterik ezta aiatzen. Gizaldiaren azkenetan, artean gordin zegoen industri-aurrerapena. Ordurako Baamonde'ren edari-lantegia, Egoskozabalen txapel-lantegia ta Aranaren jaboi-lantegia lanean ari ziran. Gaur degun tren-bagoi-lantegiak, artean etzion ikutzen Ordiziako lurrei. Orduan Beasaingo lurretan arkitzen zan lantegi ura, 1860'garren urtean, Oria ta Agauntza mingo Goitia ta Martin Usabiaga), Jose F. Arana beasaindarrarekin elkartu ibaiak elkartzen diran lekuan, Urbietia izeneko auzoan, bi ordiziar (Do-mingo Goitia ta Martin Usabiaga), Jose F. Arana beasaindarrarekin elkartu ziran, onen lurretan San Martin izeneko burni-lantegia jasotzeko. Bereala luzatu ziran lantegi artako Labe Garai bi. Auei eskerrak, erria asko piztu zan. Eta pixkaka-pixkaka, lantegia Lazkao ta Ordiziako lurretan zabaldu zan, tren-bagoiak egiteko lantegi au sortuaz.

Onela sendotu zan, Ordiziako industri-giroa. Ez goaz luzatzera, baiña norbaitek geiago jakin nai badu, probintziko «Anuario»an arki dezake emen-go lantegien zerrenda ta abar. Ordizia, gaur, industri —giroz eta jendez ornitua ikusten degu.

ASTEROKO MERKATUA

Lendik zetozen Ordizian, peri ta azoka egunak. Baiña gaur asteazke-netan biltzen dan Azoka-merkatua bezelakorik ezta izan beinere erriak. Doña Juana, erregin zoritzarrekoak, eman zuan antziña Azoka ortarako baimena. Agiri ura luzaroan galdua egon da. Gaitan de Ayala etxeko eskribau baten papeletan arkitu zuten gizalditan galduta egon zan agiri ura; ta berriro, eskubide ura berritzea ezta lan erreza izan. 1797'garren urtean, iritxi zan azkenean antziñako agiriaren eta Azokaren eskubidea berritzea.

Arazkero Azoka orrek bere indarra izan du Ordizian, jendea ta mer-katariak biltzeko. Goierrri guzia ta probintziko jendea astero an ikusten da, sal-erosketa bizian. 1899'garren urtean, treneko geldokia jaso zanetik, batez ere, merkatuak egundoko piztuera izan du.

Donostiko «bir-saltzailleak» (rebendedorak, esango genduke), beren ira-bazia asko geitu zuten orrela. Baiña Aiuntamentuak, etzien uzten lenengo unetan ezer erosten. Bestela beste jendearentzat galera aundia sortzen baitzan.

Orregatik lenbiziko orduak, beste jendeak salgaiak erosteko artzen zi-ran, eta gero uzten zitzaion Donostiko emakume bir-saltzailleei merkatuko salmantan sartzen.

Gauzak bere bidean zijoazela, Azoka oni esker, asko sendotu da Or-diziako sal-erosketa. Baita industria ere. Eta giro ontan dabil gaurko Or-diziako ekonomi-mundua.

E. N.

Mekaniko lantegiak M U A G

TROKELGINTZA TA MAKINA-

KONPONKETAK

Filipinas, 15 Urrut.: 89 17 19

ORDIZIA (Gipuzkoa)

AYERBE bar

BAR AYERBEK basarritar eta kale-tar guziak agurtzen ditu, ta gure etxean txango ederra eskeintzen dizue. Eskerrik asko.

Filipinas Kalea, 2

Urrutizkiña: 88 14 76

ORDIZIA (Gipuzkoa)

«dorronsor» lantegiak

BERIBIL - KONPONKETA - GARBI-KETA ETA KOIPETZEA

Urdaneta, 3 ta 5

Urrutizkiña: 88 11 02

ORDIZIA (Gipuzkoa)

"Jose Mari" Bar-Jatetxea

TXULETA ERREAK;

INUN EZ OBEAK.

Pelota Vasca, 3

Urrutizkiña: 89 14 98

ORDIZIA (Gipuzkoa)

SARASOLA Bar

Arteaga, 4

Urrutizkiña: 89 14 35

ORDIZIA

(Gipuzkoa)

Otaño

OINETAKOAK

Urrutizkiña: 88 12 10

ORDIZIA

(Gipuzkoa)

PASAI DONIBANE

'Estanislao Irazu'

URDAIAZPIKOAK — ESTEKI — ARRAUTZ PRESKU
TA GAZTAIAK

Lezo-bide karrika (Meipi)

Urrutizkiña: 54 1 55

PASAI DONIBANE — (Gipuzkoa)

ARAGITEGIA

«Pedro M.ª Garaiar»

Donibane karrika, 52

PASAI DONIBANE — (Gipuzkoa)

TOKI ALAI BARRA

ASKARI LEKUA — Merienda tokia

SAIESKITAN BEREZIA

San Juan, 80

Zorion gure bezero guziei!

PASAI SAN JUAN — (Gipuzkoa)

Mara Drogategia

BEZERO GUZIOI GURE ZORION AGURRA!

San Juan, 32

Urrutizkiña: 54 1 26

PASAI SAN JUAN — (Gipuzkoa)

EMAKUMEENTZAKO ILLE - APAINKETA

KRESALA

ZORION GURE BEZERO GUZIOI!

San Juan, 46

GURE BEZEROEI, ZORION!

PASAI SAN JUAN — (Gipuzkoa)

Lopetegui Aizpak Janaritegia

URDAIAZPIKO, ESTEKI, ARRAUTZ PRESKU
TA GAZTAIAK.

ZORION GURE BEZEROEI!

San Juan, 122

PASAI SAN JUAN — (Gipuzkoa)

«CAMARA» RESTAURANTEA

LANGOSTA EDO OTARRAIN BIZITOKIA

San Juan, 79

Urrutizkiña: 54 1 19

PASAI SAN JUAN — (Gipuzkoa)

Biyona Merkatetxea

ESKU-ERAKUTSIETARAKO SOINEKO TA ESKEIN-GAIK

Urrutizkiña: 54 1 46

Zorion gure bezeroei!

PASAI SAN JUAN — (Gipuzkoa)

BLAS DE LEZO

ETXE ONTAN DAUZKAZU SAGARDO, ARDO GAIN-GAINEKOAK
ETA EDARI GUZTETATIK

Blas de Lezo Kalea, 6
Urrutizkiña: 12 0 65

DONOSTIA

MITXELENA

BITXITEGIA - ERLOJUTEGIA

Euskaldunak eskatu salneurriak (deskuentoa)
Avda de Francia, 1
I R U N

Kontu emen!

Euki gogoan!

Adiskide ta etxejoaunok!

Zuen enmazteentzako esku-erakutsirik onena. Zuen sukaldetako
apaingarri

Eltze azkarra. Asadora-Freidora RADAR. Erre ta prejitzeko aukerakoa
SUPERCACEROLA A PRESION «RADAR»
Juegos Espátulas y juego Cubierto «RADAR»
LANTEGIA - INDUSTRIAS RADAR ESKORIATZA (Gipuzkoa)

Baserriaren alde

EUSKAL ETA ERDAL

Caja de Ahorros

Municipal de San Sebastián

Banen baneko azlyak
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak

Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea

Baserri, lur-tresnak ta abar

Torelavega'ko Perla Joan
etorriak

GUKELESA

Gipuzkoa'ko ta Nafarroa'ko esne onenakin gertatutako esnekiak:

- Esne Pasturizatua
- Esne soilla (esterilizatua)
- Esne autsa
- Esne-gaiña
- Guriña
- Yogur
- Batiduak

Igara ansoa - Apart. 213 - Urrut. 29060 (lau ari) — DONOSTIA

EMAKUMEENTZAKO

ILLE-APAINKETA

«Arantxa»

Lezo-bide, 1.º B Urrut. 54150

PASAI DONIBANE

EMAKUMEENTZAKO

ILLE-APAINKETA

«Lauri»

Bordalaborda, 7

PASAI DONIBANE

JAN-EDATEKOAK

"Autoserbizio Ondarreta"

(EZKURRA)

Bordalaborda, 2
PASAI DONIBANE

«Sanjuandarra Barra

Bazkariak, aparteko akeita eta abar

Donibane karrika, 20

PASAI DONIBANE

MERZERIA

»OSTAIZKA«

Donibane karrika, 99

PASAI DONIBANE

LUZURIAGA ITXASONTZIGINTZA S.A.

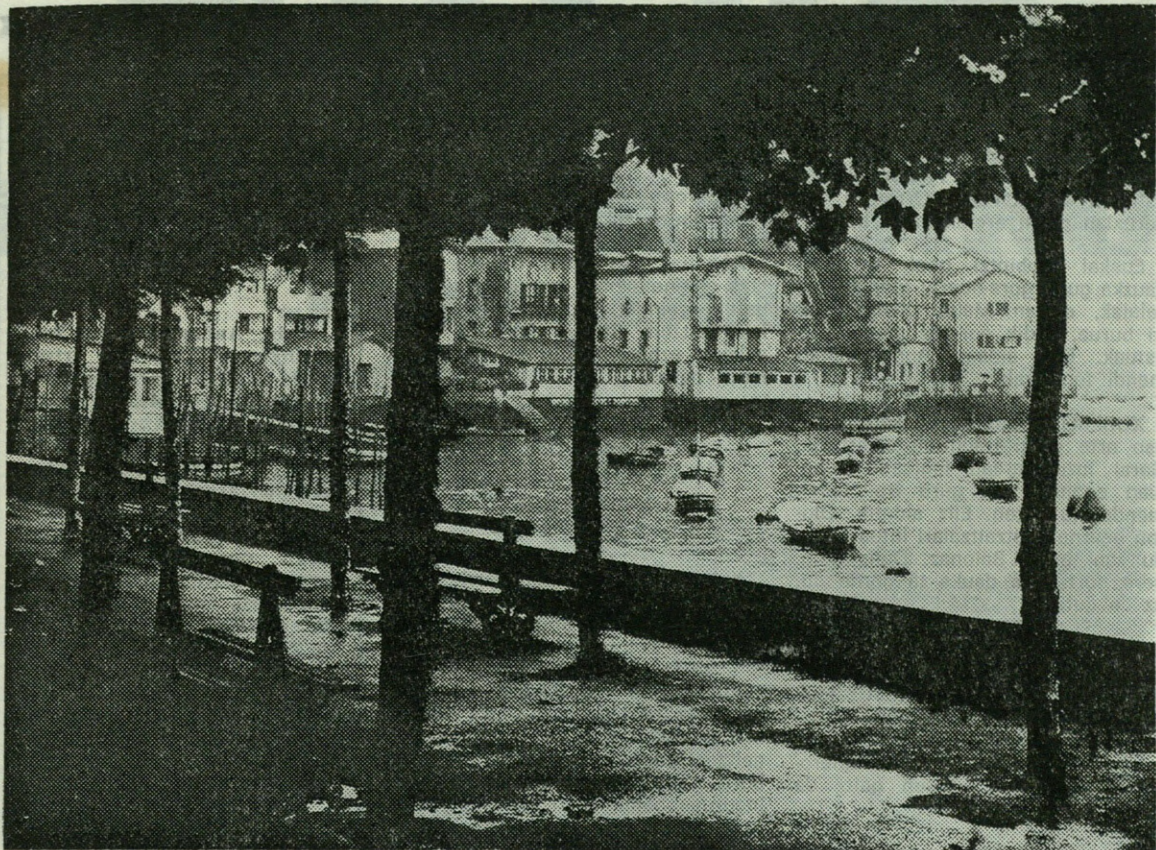
Intxasontzien Lantegi ta Konponketa ✻ Ur Gaineke Kaia, 1900 toneladakoa

Urrutizkiñak: 54237, 54242 eta 54173

DONIBANE PASAI

PASAI DONIBANE

(Argazkia: Jesus Uriarte)

IKASTOLA AURRERA

Asteazkenetan, Ikastolako Batzordeak (Komisioak), bere asteroko bilera izaten du. Eta zenbait berri jakiteko asmotan, ikastolara abiatu gera.

Galdetzen dugu:

—Noiz iriki zan, pasai donibanen, Ikastola?

—1967 Urtarrila 15-ean iriki zan; beraz-ba, orain dala, bi urte terdi.

—Nola bururatu zizaizuten irikitzeo asmoa?

—Euskera atzera zijoala ikusten genuen. Umeak erderara jotzen zutela, konturatu ginan eta zerbait egin behar zala, pentsatu ta egin.

—Nola arkitu zenuten lekua?

—Lehendabiziko eragozpena lekua arkitzea izan zan. Sosik ere ez genuen. Asmo onak eta kementasuna bai. Ayuntamentuak, leku bat eskeini zigun; bainan, txukuntasunean eta antolaketan, lehendabiziko zorrak egin genituen.

—Eta gero?

—Herriko gurasoei dei egin genien Batzar batera. Batzar hontan, hemen geranok aukeratuak izan ginan. Lehendabiziko laguntzaileak, hemendik sortu ziran.

—Bainan, ikusten dutenez, orain duzuten ikastola, berria da. Nola lortu duzute?

—Lehengo leku zahar hartan, ezin genituen umeak euki. Eta bi bizitza (esker-eskubi) erosi ditugu.

—...?

—Bizitza hauek erosteko, herriko jendearen laguntza esker, izan da. Itxas-Mendi mendigoizaleekin alkaratu ginan eta 170 laguntzaile lortu genituen, 100 peza hilero ematen dutenak.

—Beraz, jendeak oso ondo erantzun du?

—Ezin obeago. Pasai Donibaneko jendea esker, ikastolak merezi duen lekua du. Biotz-biotzez, gure esker beroena, lagundu ta laguntzen ari diran guztiei, agertu nahi diegu.

—Pozaldiak eta aiseinaldiak ere, izango zenituzuten, noski?

—Bai, noski. Baitipat, aurtengo Martxoan izan genuena: Madrid-etik, ikastolaren legalizazioa etorri zanean. Beste aldetik, umeak ugaritzen dijoaztela ikusiaz. Aurtun 100 ume izan ditugu ta datorren urte-

rako 25 ume, izenak emana dute. Ditugun andereñoekin poz-pozik gaude. Eskerrak Itziarri, M. Luisari ta Lourdesi, gauzak ezin obeto dijoazte.

—Azkeneko galdera. Andereño aldetik, nola zabilzate?

—Beste bat beharko dugula, gaurko bileraren gaia zan. Andereño eza ikaragarria dago. Ia batxilerra ikasten ari diran hainbeste neska artean, magisterio karrera ikasiaz, andereño tituludunak sortzen diran.

Ala izan dedila!

J. J. I.

EUSKAL JAIALDIA [UZTAILAK 26]

10-etan.—Kale-jira, Bi talde irtengo dira: bat, Miradore-tik, bestea Meipitik, Txistulariak lagun dituztela.

10,30-etan.—Meza euskeraz, Santa Ana-ko Baselizan. Txistulariak, Bertsolariak eta ERLAK bikoteak, parte hartuaz.

12-etan.—Pasai Antzioko Alkartasuna Elkarteko txistulariak; Errerako Batasuna Elkarteko txistulariak; Ordiziako, Amets-Bide Elkarteko txistulariak eta Pasai Donibaneko Lagun-Artea Elkarteko txistulariak, alkatuaz, erestaldi edo kontzertoa eskeiniko dizkigute.

12,30-etan.—Bertsolariak.

14,30.—Anaitasun bazkaria.

17-etan.—Dantzarien Leiaketa.

22,30.—Egun ditugun abeslari eta talde onenak entzuteko aukera izango dugu. Hauek izango dira:

JULIAN LEKUONA
ENARAK TALDEA
XABIER SALDIAS
BIKONDOA, AKORDEON-JOTZAILE (Munduko Txapelduna)
ERLAK BIKOTEA.

Ahal duzuten guztiok zatozte, ta ospa dezagun, euskal batasunean, jaialdi eder hau!!
J. IRISARRI

GURASOEN ERRUA OTE?

Askotan entzun ohi dugu, euskeraren galtzea, gurasoen errua dala. Gurasoak erresponsabilidade izugarria dute euskeraren etorkizunean; gurasoen eskuetan dago berpiztea ta abar, esaten dugu. Eta egia da; bainan, ez oso-osorik, nere iritziz.

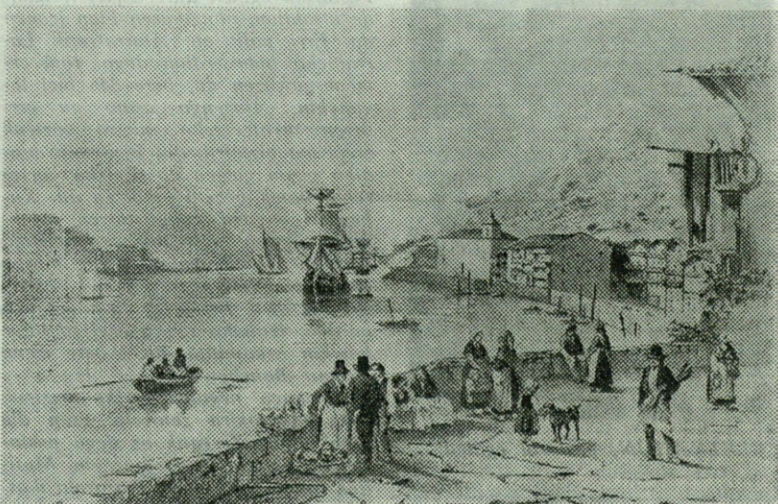
Euskeraren salbaidia ta iraunpena, gurasoen eskuetan BAKARRIK ote dago? Guraso askoren kontzientzi ezak, euskera bazterteak, semea erderean hezitzeak ta abar, zerk iturburu du? Hor dago neretzat korapiloa.

Gurasoak diranak eta ez geranok: DANOK, erdal giroa inguratuta bizi gera. Ezin dugu asnerik hartu. Giroa zikinduta ta lainotuta dago.

etxea, edozein lantoki, lantegiko (abar, abar ta abar) ofizinetara sartzen baldin bazera euskeraz hitzegtien, far egingo zaituzten muturren aurrean eta basotik etorri ote zeran, galdetuko dizute.

Jesuitak, La Salle-tarrak, Maristak, Sagrado Corazón, Marianistak, Dominikak, hermanas de la Cruz, Cia, Maria, Carmelitak, Franciskanak, Esclavas, ta abar, monja ta praile hauen kolegioeta zure semeak bialtzen badituzte, semea edo alaba euskal giroan erakutsi nahi duzula, euskeraz esaminatu nahi zenukeala...

Ilargitik etorri ote zeran, galdetuko dizute, goitik-behera begiratuaz. Lehengo egunean, nere etxean, famili batetik eta bestetik, ume pi-

Nor da errudun? Nork kutsatu du gure euskal giroa, erdal giroan bihurtuaz?

Erresponsabilidade haundiena izan duana, nere iritziz, hau da: AGINTARITZA (Jerarkia) diot. Ez bakarka: herri-agintari hau ta apaiz hura. Ez Nik bait dakit (eta bai ezagutu ere) apaiz ta agintari jatorrak daudela. Horrengatik diot: Agintaritzak, Goitik-behera eratzen edo erorganatzen duenak, herritarak panpina ta marionetak bihurtu-araziaz.

Eta inork ez dezala pentsa, antikerikala edo eliz-etsai naizenik, arren!

Jarri dezagun ejenplu batzuek: Banco de Bilbao, San Sebastian, Bizkaia, edo Iberduero, Butano, Gas, Argia, Seguros etxea, Gaxo-

la bildu zan. Ume hoiek ikastola joan eta joaten dira. Zaharrenak 9 urte ditu ta erdal kolegioa joaten da; besteak txikiagoak diranez, ikastola joaten dira. Etxean sartu nintzanean, zaharrenak, irakasle gisa, eta besteak, lurrean eserita, erderaz ari ziran. Euskeraz hitzegtiko, esan nientean, zaharrenak ala zion: "Kolegioan erderaz erakusten digute".

Sekulako galderak egin nion nere buruari; baitipat, ezer gutxi egin genezakegula, erdal ofizialtasun hau aldatzen ez baldin bada.

Gurasoak bere erresponsabilidade dute; bainan, giro ofizialak laguntzen ez badie, ezer-gutxi egin dezakete.

INALURRETAK

JOSE ZINKUNEGI'REN
OPTICA BERRIA DONOSTIN

URTETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

HERNANI, 4

DONOSTIA

Olayz, S. A. Mekaniku Lantegiak

ITXAS-ONTZIREN KONPONKETA TA MONTAKE-TAK — GEIENBAT MEKANIKU PERTZAGINTZA

METALEZKO ESTALKIKETAK

MOTEURS BAUDOUIN-en

karguzko serbitzaria. Bordalaborda, z/g.

Urrut.: 54247-8 eta 9

PASAJES SAN JUAN

GURE AMA LURRA

XUBEROA, Lurralde Berexia

LATXAGAK

Guretzat XUBEROA, beretakoentzat XIBERO, Euskalerriko lurralde berexi bat da.

Aspaldidanik, barrungo kezka bat neukan. Galdera auxa egiten nion nere buruari: Nola leike orrelako lurralde txiki batek, Euskal kultura orrenbeste aberastutia? Zer ote du lurralde txiki orrek, ango gizona edergalluzale ta asmalari bikain egiteko? Euskalerriko probintzietan txikiena baiñan, doñu, antzerki ta dantzetan aberatsenetakoa da. Zergatik ori dana?

Galdera onek bultzata joan naiz bizpauru aldiz XUBEROARA ta aal dudan guztietan prest nago joateko.

Euskal lurralde ontan 43 erri dau-de ta 20.000 bizilagun. Orhyko mendi tontorretik Gaskuñako mugaraiño, luzean 45 kilometro ditu. Zaba-lean berriz, Berneko mugatik Baxe-nabarraraiño 22 kilometro dauzka.

XUBEROA ikusi bezin laster, gal-dera guztien erantzuna artzen degu. Lur zati txiki ortan, agertuko zaiz-kigu, arriturik gelditzen gerala:

mendi aundienetakoak, baso zaba-lak, mendi ateak, arritarte sako-nak, ur eroriak, Elizkanpandorre be-rexiak, frontoi xarmantak, itzai az-karrak artzai argiak, Pastoralak eta dantzari ariñetakoak. Orrelako lur berexian gizon argiak atera bear.

Euskal probintzi onek iru zati dauzka gutxi gora-beera; Ipar aldean zelaiak, erdian Maule XUBEROKO iri burua, andik aurrera menditarte estuak. Ego aldean Auñamendiko mendi tontorrak.

XUBEROA beste Euskalerriekin oso urte gutxi iraun du elkarturik. Garai luze batean inglesen anka-pian egondu zan, gero frantsesek menderatu zuten. Eliz aldetik, Olo-ron bearnes gotzaitzari lotua egon-du zan, orain Baionaz. Dana dala, bere nortasuna dauka ta gorde du, ez da gutxi.

Gaurko egunean zailla da ango euskaldunentzat. Txikiek eta aurrek euskal usaia galtzen dute. Gazteak urrutira joaten dira lan billa.

Ez daukate lan tokirik. Zubero-tar batek ziona: «Emen gaitz da bizitza».

Euskaldunak dirala badakite bai-ñan beste euskaldunetarik berexi-tzen dira. XUBEROAN dioten ipui-txo batek zeozar esan nai du. XU-BEROTARREK beste euskaldunak ez dituzte euskaldun bezela artzen, baizik manesak bezela. Bearnesak berriz, xuberotarrek ikustean esan-ten omen dute: «EUSKALDUNIK ez dugu nai». Orduan xuberotarrek di-ote, bakarrik gaude. Beste guztiak, «manesin ardiak» deitzen dituzte.

—Ezberdintasun ori gaurko liturgian agertzen da. Eskueta dauzkagu an-go liturgi liburuak. Beren euskal itz asko sartudituze. Nun gelditzen ote dira zenbait liturgisten arroke-

riak, Euskalerriko mutur batetik bes-teraño elizkizun berrietan euskera batua dagola esaten dutenean. Di-joaztela ikustera.

Xuberotarrek beren nortasun be-rexia gauza askotan agertzen dute.

Abestiak oso eztiak dituzte, dan-tzak aiñenetakoak, erri antzerki zaar batek oraindik irauten du, Pastora-lak deitzen dituzte. Euskera bera askotan ezberdinpuntu da. Ara eredu labur batzuk:

Belatzia = uda berria
Larra-azkena = Uda azkena
Hürzua = Usua
Aska(r)ia = Gosaria
Aihaz = Aparia

Xuberoan bertan badira erriak, on-dorengoekin ezberdintzen direnak. Adi bidez, Santa-Engrazin katuari, kilkilimau deitzen diote.

Xuberoaren etorkizunari begira, zer esan asko dago. Euskera aldetik erri txikietan irauten du, aundietan galtzen dioa. Lan aldetik, lan toki berri batzuek jarri dituzte Maule inguruan baiña gutxi ordaintzen du-te ta bertakoak ez dijoazte, portu-gesak deitu bear.

Giza seme geientsuenak, zelai-etan bizi dira. Lurgintzan eta sal-erosketan jarraitzen dute. Garai batean Maule espaztzen lantegiak baziran baiñan orain asko itxi egin dituzte. Mendietan artzaiak daude.

Nere iritiz ezin degu XUBEROA bakardadean utzi, ango euskaldunak lagunak egin bear ditugu ta lurral-de eder aiek euskaldunen artean ezagutarazi egin bear ditugu.

Xuberoa euskal-lurralde eder bat da, xuberotarren beara degu eta aiek gurea. Ezin degu XUBEROA bakarrik eta bakardadean utzi.

AURTENGO PASTORALA TA ETXAHUN

ETXAHUN, pastoral egillea.

BOUCHET Jauna, zuberotar aurre-rakoia.

1967-garren urtean, Txikito de Kanbo, Etxahunen pastoral berria ikustera Maulera urbildu giñan. Go-go aundiakin joan giñan, baita po-zez, aseta gelditu. Lau ordutan, as-pertu gabe antxe egondu giñan dan danak jaso naian. Oso gauza berria zan eta errikoia, gurea.

Pastorala oso antzerki zaarra da, garai batean European eratua, gaur arte, Xuberoan bakarrik gordeta da-goana. Pastoralak Xuberoari aberas-tasun berexi bat ematen diote. Ko-lore aldetik bizitasun aundia dauka, begientzat atsegiña ta belarrientzat goxoa. Pastoralan agertzen diran jo-kalari guztiak, ibillaldi bat egiten du-te erriko kaletan barrena. Orri «muestra» deitzen diote. Gero ba-tek «lehen peredikia» egiten du, esa-naz ze gai erabiliko duten. Ondoren antzerkilari guztiak agertzen di-ra ta alde egin da, asten da pasto-rala. Dan dana abestutzen dute ber-tsoak kantatuz, pauso xarmanta ba-tekin ibiltzen dira, besoak erabiltzen dituzte makila batzuek dauzkatela. Satañak eta aingeruak maiz agertzen dira. Tarteka dantza azkar ta abesti esti batzuek sartzen dituzte. Ori da-na borizatu gabe egiten dute erria goxatzen uzten dutela. Pastoralak ikustera etorri diran xuberotarren ar-

pegiak beidatuaz, oartzen da bat, zenbat maite dituzten.

Aurten Xuberoan pozik daude. Pastoralak egiñen dute. LIGIN, igan-de atsaldian, abuztuaren bian izanen da. Erri polit au, Atarratzetik Lar-raiñeko bide erdian dago. Ibai er-tzean arkitzen da, bere 346 bizi la-gunekin. Aurtengo asmo au erri orren arrotzetxeko nagusi gazteak ereiñ eta bizkortu du. Bizitasun aundi-ko gizon gaztea da. Egizko aurre-rakoi batek bezela jokatzan du, Xu-beroari bizitza emate arren. Men-diko jeepen ibillaldi txapelketak, bertako ibaien egiten diran piragu txapelketak eta uso eizeanak, berak sortuak dira. Ez da geldirik egoteko mutilla, Iruñako neska argi ta jator batekin ezkondu dago, bere izena Arnaut Bouchet.

Aurtengo neguan, erriko gazteak bere edantokira zetozela, esan die garbi asko: Zergatik ez degu pasto-ral bat egiten? Esan eta egin. Muti-llak ontzat artu dute. Pastoralak ikas-teko ta antolatzeke negu ta udaberri osoan bildu dira. Iturriko Etxahunen Pastoralak agertuko digute. Berete-rrerxe du izena. Orain dala 13 urte egiña ta orduan Maule jokatu.

Gaurko egunean Etxahunek baka-rrik egiten ditu Pastoralak. Iru ur-te dala ezagutu genuen eta egun ba-tzuek dirala berarekin afaldu ge-nuen LIGIN. Iruiriko jauregian be-larretan zegola bere emazte ta se-meakin, deitu genion eta berarekin illunabar zoragarri bat igaro. Oso atsegin zaigu. Gizon ona ta argia da. Bere izena Pierre Bordazar. Etxea-rena Etxahun, auxa ezizen bezela artu du. Baserritarra da ta 62 urte ditu.

Berak esanta bere erriaren giroa ezagutu genuen: «Iruiriko 185 bizi-la-gun ditu. Dan danak euskeraz min-tzatzen dira. Elizkizunak euskeraz ematen dituzte. Jai egunetan txiru-la ere badegu. Hemen artoa gero ta geiago egiten degu. Gutti da bei es-nea. Orain kaiolarratan daude ar-diak, Zineñ ez da frutia laketzan».

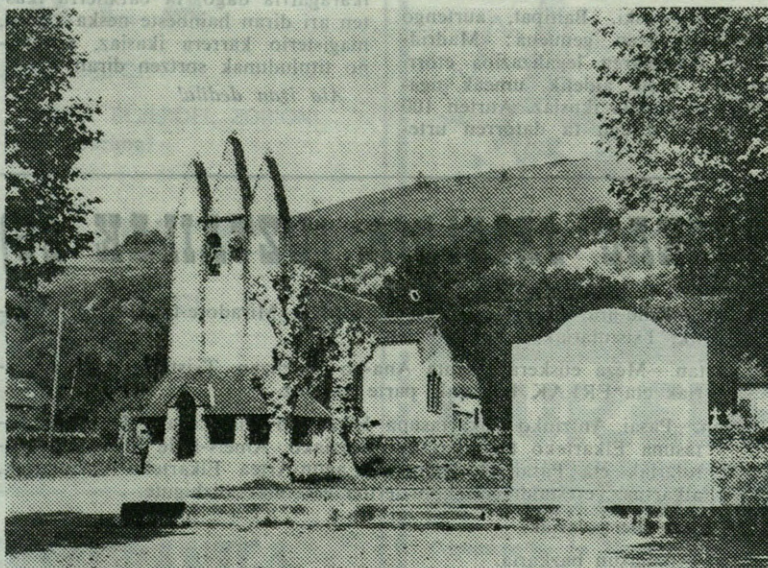
Orain arte 6 Pastoral egiñik dauz-ka. Goizian goizik idazten ditu, nun-baiteko erriak eskatzen dizkio-teen. Txikito de Kanbo, amar egu-netan idatzi zuen, irureun bertso-rekin. Berandu asi omen zan Pas-toralak egiten, 40 urterekin. Beti za-rrak egiten omen dituzte. Abestiak ere baditu egiñak. Berak zionez: «Aidiak anitz egin ditut bibozetan eta kaskotik yonak anitz. Aidiak kantatzera bestetara yonaten giñen». Beste kantari ospetsua Xuberoan bi-zi dana, Larraiñeko Etxekopar da, 50 urteko gizona.

Gau erdian utzi genuen Etxahun jauna abestutzen zijoala. Berak em-aten dio gaur euskerari Xuberoan ar-nasa ta bizi eder bat. Euskaldun de-nok zeozar zor diogu.

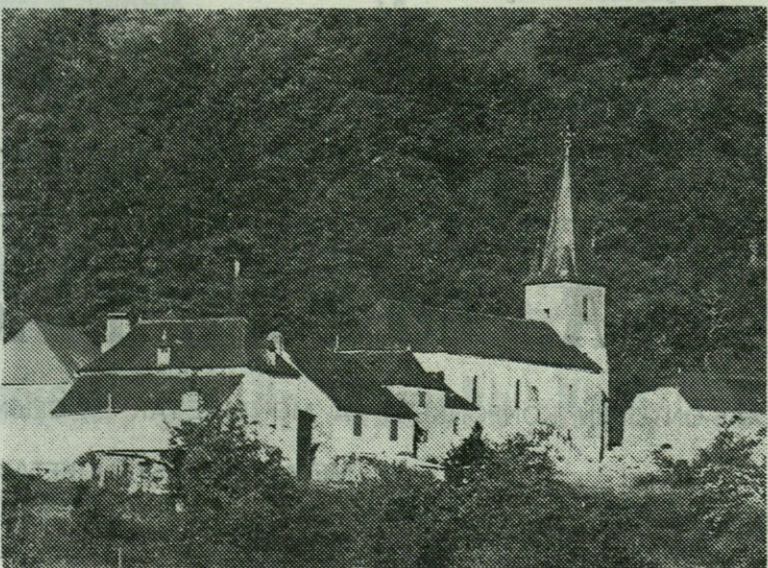
XUBEROAK Pastoralak bakarrik ez, baditu ere bere dantza ta mas-karadak mundu osoan ezagunak di-ranak. Badakizkitez ezagut arazten ta usai goxo ori zabaltzen.

Aurten orduan LIGIN ikusiko degu, erriko mutillek egiten duten Pastoralak, Euskalerri guztia-erantzat egiazko jaia ta pesta izango dana eta euskerareniz bizitza, arnasa eta ezaugarria.

LATXAGA

GOTAINE, zuberotar erri berezia.

LIGI erria («Aida» argazkiak).

ZUBEROKO ARTZAIEN GIROA

Orhi, Auñamendi eta Ira-ti inguruan xuberotar artzai anitz bizi da. Larre toki ori betidanik artzantzako egokia izandu da. Artzantza toki oiek gainera eskubideak ema-ten dizkie xuberotarrei, be-ren nortasun berexia legeen aurrean agertzeko. Politika aldetik, Erantziako errial-dean nortasunik ez izan arren, XUBEROKO 43 errik elkarturik mendi aundien ja-be diralako, beren nortasu-nak legeen aurrean zeozar-ten irauten du. Mendi erri-elkarte orrek lan asko egi-ten du, lur oiei bere frutua ateratzeko ta ez dago lo. Ba-so, turismo ta artzantzaren alde egiñaalag egiten ditu.

Ligiko arrotz etxean giñala, antxe ziran lanean frantses tele-bisioko langille berexi enetakoak. Nai zuten artu gero erakusteko, artzantzaz zer berri berra zan, gaz-teak lanbide orri eusteko. El-kar izketa oietan berri asko jakin genuen.

XUBEROKO mendien erri-elkarte orrek, leenengo gau-za egiten ari dana da, auto edo biribil bideak kaiolar guztietaraiño. Orrela, artzaiak erraxago ta azkarra-go lanean ibilli ditezten. As-kok ez dute jakingo zer dan, «kaiolar» aipatu degun itz ori. Artzaien bordari Xube-roan kaiolar deitzen diote, orain bearnesak eta pran-tseseak beren izkuntzan artu dute. Oso euskal itz jatorra da; larretako etxe txikia edo kaiola esan nai du.

Kaiolar guztietara bideak eginezker, artzaiak ardieta-ra joateko ez dute iru edo lau orduren bearrrik. Istan-patian bertaraiño sartzen di-ra berebillean.

Kaiolarretara gainera ura ta argi indarra sartu nai di-tuzte, lana obeki ta erraxa-go egiteko. Argi-indarrakin tresnakin jeitzen dituzte ar-diak; 250 ardi, ordu batean egiñak daude. Beste artzai batzuek ma-kurtuta ez jeizte arren, zutik gutxiago neka-tzeko egiten dituzte. Ortara-ko, lurrean jeitzi bearrean, gorago jartzen dituzte ardiak. Ari dira ere ardi janaria in-dar-tresnen bitartez eratzen. Esnea dan bezela saltzen di-ote, Roquefort etxeari, ka-mioiak beregana etortzen zaizkie billa. Aurrerago joan nai dute oraindik eta Eli-kop-teroak jartzeko asmotan dabilta. Ondo datorkie, bai sendagilleak eta tresnak era-mateko beartuak daudenean. Esaten genuen bezela ez dau-de lo. Buruak asmatu deza-kean aurrerapen guztietara jo nai dute, Xuberoan dau-den artzaiak laguntzeko ta dituz-ten 20.000 ardirururi bere frutua ateratzeko. Erri geienak ba dauzkate ardiak, batzuek besteek baiño geia-go, adibidez, Santa-Engrazin 2.300 inguru badaude, Ligin 800'en bat berriz.

Ikusten degun bezela, Xu-beroan artzaiak lagunduak daude ta lan giro berri ba-ten billa.

Ez gera orduan arrituko entzunez, Ameriketako egon-dutako xuberotar artzai ba-tek esaten zuana: «Mendi otara nator berriz, maite di-tut, neriak dira ta barren barrenian goizero deitzen di-date».

L.